

TEKNOLOGIA VAINON VÄYLÄNÄ
Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia

Jonna Brandt 0440686
Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Lapin yliopisto
20.4.2017

Tiivistelmä

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Teknologia vainon väylänä. Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia.

Tekijä: Jonna Brandt

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö, esosaalityön maisterikoulutus

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 64 + 2

Vuosi: 2017

Tutkimus käsitteli eron jälkeistä digitaalista vainoa ja sen suhdetta vainoa kokeneiden turvallisuuteen. Tutkimuksen tarkoitus oli tarkastella digitaalista vainoa kokeneiden kokemuksia vainosta ja heidän antamia merkityksiä turvallisuudelle. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja sen metodologinen lähestymistapa on fenomenologinen. Tutkimuksen aineisto koostui kahdesta osa-aineistosta; haastatteluista ja vainoa kokeneiden naisten suljetun verkkoryhmän tekstiaineistosta. Tutkimusaineistot on käsitelty ja analysoitu yhtenä aineistona. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan analyysin keinoin. Tutkimus on väkivaltatyön näkökulmasta ajankohtainen, sillä teknologian käyttäminen vallankäytön välineenä ja erilaisissa vuorovaikutussuhteissa on yleistynyt teknologian kehityksen myötä. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian kehittymisen kautta esiin tulevat sosiaaliset ympäristöt haastavat vuorovaikutuksen rajat ja suhteen teknologiaan. Sosiaalityön näkökulmasta teknologia on tuonut uusia tapoja kohdata ja palvella asiakkaita, mutta se tuo mukanaan myös sosiaalisia ongelmia joiden ymmärtäminen on tärkeää.

Tutkimuksen tuloksena digitaalisen vainon kokemukset jakautuivat kahteen erilliseen digitaalisen vainon osaan. Kokemukset digitaalisesta vainosta nivoutuvat vainotekojen verkkoon siten, että ne ovat joko yksittäisiä digitaalisen vainon tekoja tai ne ovat välillisiä digitaalisen vainon tekoja joilla on erillinen motiivi suhteessa entiseen puolisoon. Näiden kahden erillisen digitaalisen vainon muodon erottaminen on olennaista väkivallan uhan arvioinnin ja turvallisuussuunnittelun näkökulmasta. Erillisten motiivien erottaminen vainokäyttäytymisen perusteella on merkityksellistä koska sen kautta voidaan mahdollisesti ennakoita tulevaa käyttäytymistä ja sitä kautta muilta vainon teoilta, kuten fyysiseltä seuraamiselta, häirinnältä tai jopa fyysisen väkivallan uhalta voidaan suojautua. Digitaalinen vaino oli häiritsevää ja arkea hankaloittavaa.

Digitaalisen vainon yhteys turvallisuuteen sisälsi sekä toiminnallisia että emotionaalisia elementtejä. Nämä elementit olivat suhteessa toinen toisiinsa. Turvallisuus sai merkityksiä normaaliuden ja hallinnan tunteen kautta. Turvallisuus merkitsi toimintakyvyn kasvua sekä arjen hallintaa. Toiminnalliseen turvallisuuteen liittyi toiminta viranomaisten kanssa, eri viranomaisten myötävaikutus turvallisuuteen sekä ulkoinen turvallisuus. Ulkoinen turvallisuus merkitsi tässä tutkimuksessa erilaisia teknisiä laitteita, joilla voitiin parantaa turvallisuutta, esimerkiksi turvakamerat, hälytyslaitteet ja erilaiset paikantimet. Emotionaalisesti turvallisuus merkitsi tietynlaista vapautta; vapautta kokoaikaisesta epäilystä, pelosta ja varmistelusta. Turvallisuuden tunne vahvisti arjen toimijuutta. Emotionaalisen ja toiminnallisen turvallisuuden merkitykset tukivat, mutta myös murensivat toisiaan. Emotionaalisen turvallisuuden rikkoutuessa toiminnallisuus saattoi vähentyä. Turvattomuus ja pelko aiheuttivat toimintakyvyn lamaanumista.

Digitaalisen vainon kannalta keskeiseksi tapahtumaksi nousi pariskunnan erotilanne, jonka yhteydessä parisuhteessa vallalla olleet vuorovaikutusmallit siirtyivät eron jälkeiseen suhteeseen. Erotilanteessa on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaiseksi vuorovaikutus rakentuu. Vainon ennalta ehkäisyn näkökulmasta laadukas erotyöskentely sosiaalityön eri erityisaloilla on tärkeää. Sosiaalinen media ja nopeat, helpot ja paikkaan ja aikaan sitoutumattomat kommunikointiväylät luovat haasteen siitä, kuinka suojaamme yksityisyyttä ja rakennamme turvallisia rajoja yksityisyydelle.

Avainsanat: digitaalinen vaino, eron jälkeinen vaino, turvallisuus, kokemus

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Digitaalinen vaino ja turvallisuus.....	4
2.1 Digitaalisen vainon teoreettista määrittelyä	4
2.2 Digitaalisen vainon suhde rinnakkaiskäsitteisiin	7
2.3 Digitaalisen vainon muodot	9
2.4 Ontologinen turvallisuus ja sen suhde luottamukseen	11
3 Tutkimusasetelma	15
3.1 Fenomenologinen tutkimus	15
3.2 Ymmärrys ja tulkinta.....	16
3.3. Tutkijan positio ja tutkimuseettiset näkökulmat	19
4 Tutkimuksen toteutus	24
4.1 Tutkimuskysymys	24
4.2 Aineiston kerääminen.....	25
4.3 Aineiston analyysi	29
5 Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemukset	36
5.1 Digitaalisen vainon merkitykset.....	36
5.2 Digitaalinen vaino arjessa	40
5.3 Vuorovaikutuksen rakenteet digitaalisessa kontekstissa	43
6 Turvallisuuden tunteen merkitykset digitaalisen vainon kokemuksissa	47
6.1 Turvallisuuden kokemukset	47
6.2 Viranomaisten tietotaito ja oikeudelliset näkökulmat	49
6.3 Digitaalisen vainon suhde ontologiseen turvallisuuteen	53
7 Johtopäätökset ja pohdinta	57
Lähteet.....	61
Liitteet	65
Liite 1. Haastattelupyyntö	65
Liite 2. Teemahaastattelun teemat.....	66

1 Johdanto

Tutkimuksen aiheena ovat eron jälkeinen digitaalinen vaino ja sen suhde vainotun turvallisuuteen. Digitaalinen vaino on, kuten perinteinenkin vaino, eron jälkeen tapahtuvaa henkistä väkivaltaa joka voi ääritapauksissa johtaa fyysiseen väkivaltaan. Digitaalinen vaino on ilmiönä ajankohtainen sosiaalityön asiakaslähtöisestä näkökulmasta. Teknologian kehittyminen on nopeaa ja sen vaikutukset sosiaaliin ilmiöihin ovat yhtä nopeita kuin missä tahansa muussa sosiaalisessa kontekstissa. (Wahlström 2012, 5-6.) Sosiaalityön palvelut sähköistyvät enenevässä määrin ja tämä tuo sosiaalityöhön haasteen ymmärtää myös digitalisoitumisen riskejä. Lisäksi sosiaalityössä on otettava vastaan ja ymmärrettävä asiakkaiden sosiaalisen maailman eri sektorit joita digitalisoituminen tuo. Ihmisten sosiaaliset verkostot ovat yhä laajempia ja vuorovaikutus moninaisempaa. Sosiaalisten rajojen hallinta sosiaalisissa tilanteissa niin reaali- kuin virtuaalimaailmassa kuin verkkovuorovaikutuksessa korostuu entisestään ja se saa sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä muotoja. (Lampinen, 2014, 4). Reaali- ja virtuaalimaailma ovat tiivistä ja pysyvästi nivoutuneita toisiinsa sosiaalisissa suhteissa (Marganski & Melander 2015, 3).

Sosiaalisen median ihmisten sosiaalisia suhteita tukevana perusajatuksena on mahdollisuus jakaa omia ajatuksia ja elämää tekstinä ja kuvina reaaliaikaisesti. Verkko on paikka jossa yhteiskunnan ja kulttuurin muodot rakentuvat ja verkko on yhä enemmän osa länsimaista arkielämää ja yhteiskuntaa. Viestintäteknologian yleistyessä ja kehittyessä verkosta on tullut yhä enemmän ubiikki eli kaikkialla läsnä oleva. (Laaksonen ym. 2013, 9.) Tutkimuksen tarkoituksena on auttaa tunnistamaan sosiaalityössä eron jälkeinen digitaalinen vaino ja sen mahdollisia vaikutuksia asiakkaan turvallisuuden näkökulmasta ja tätä kautta parantaa mahdollisuuksia vahvistaa asiakkaiden turvallisuutta ja toimintakykyä. Teknologia ja erityisesti sosiaalinen media ovat laajentaneet vainon tekojen vaikutusta. Digitaalinen vaino on helpompaa ja vaivattomampaa toteuttaa kuin esimerkiksi fyysinen seuraaminen. Lähtökohtaisesti voitaisiin olettaa, että vainokäyttäytymisen kynnys olisi matalampi teknologian välityksellä. Tämä ei vaadi fyysistä kontaktia, se voi tapahtua napin painalluksella ilman tarkempia suunnitelmia.

Teknologian kehittyminen on hajauttanut kommunikoinnin valtarakenteita. Erilaisten viestien laajamittainen levittäminen vaatii yhä vähemmän resursseja. Lisäksi erilaiset viestimien mahdollisuudet (kuvat, teksti, videot) ovat lisänneet keinoja välittää viestejä.

Vaino on vallankäyttöä. Vainon näkökulmasta erilaiset keinot moninaistavat myös vallankäytön välineitä. Digitaalisessa vainossa vallankäytön rakenteet siirtyvät digitaaliseen maailmaan. Mutta ovatko nämä vallankäytön muodot tunnistamattomia? Virtuaaliset sosiaaliset suhteet ja kommunikaatioteknologia ovat haastaneet yksityisyyden käsitteen ja lisänneet vihamielisten tunteiden ilmaisemista sen ollessa virtuaalimaailmassa oletettavasti helpompaa. Virtuaalimaailmassa niin negatiivisten kuin positiivisten tunteiden osoittaminen ei ole aikaan eikä paikkaan sidonnaista. (Marganski & Melander 2015, 3-4). Toisaalta voidaanko ajatella, että teknologia vähentää tunnetta vuorovaikutuksesta verkkovuorovaikutuksessa (Spitzberg & Hoobler 2002, 88)? Tämä tarkoittaisi sitä, että verkossa tapahtuva vuorovaikutus olisi kokemuksena erilainen, jollain tapaa etäisempi kuin kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus.

Digitaalinen vaino eron jälkeisenä ilmiönä on tutkittu sekä kansallisesti että kansainvälisesti verrattaen vähän. Digitaalisen häirinnän erilaisia muotoja ja nettikiusaamista tutkittuna erityisesti nuorison näkökulmasta löytyy kohtuullisesti 2000 -luvulta. Tutkimuksen kohteena ovat olleet useimmissa tutkimuksissa kokijat. Vainotutkimuksen yhteydessä on käyty keskustelua digitaalisen vainon roolista vainon ilmiössä (mm. Burke ym. 2011; Sheridan & Grant 2015; Spitzberg & Hoobler 2002; Woodlock 2016). Näin on myös Suomessa 2000 -luvulla eri oppiaineissa tehdyissä vainotutkimuksissa (Kumpuniemi 2012; Kinnunen 2016; Nikupeteri 2016; Oinonen 2016).

Lähestyn digitaalista vainoa ontologisen turvallisuuden näkökulmasta ja Anthony Giddensin viitekehyksestä käsin. Giddens (1991) lähestyy turvallisuuden rakentumista prosessina, joka alkaa heti syntymästä. Turvallisuus muodostuu sekä perusturvallisuudesta että aikuisena turvallisuuden testaamisesta suhteessa sitä uhkaaviin riskeihin. Giddensin viitekehys antaa mahdollisuuden tarkastella aineistosta vainon rakentumista sosiaalisessa verkkovuorovaikutuksessa. Turvallisuuden käsite on tiiviissä yhteydessä luottamuksen, sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kanssa. Giddens lähestyy vallan käsitettä inhimillisenä muutosvoimana, ”tarkoitettuna toimintana”, joka joko toimijan toimintaa tai toimimatta jättämistä. Valta tuo esille tekijän kyvyn mobilisoida resursseja keinojen luomiseksi. (Giddens 1993, 110.) Näkemykseni mukaan vaino on vallan käytön mekanismina dynamiikaltaan Giddensin määrittelyn mukainen. Vainoajan teot tai tekemättä jättämiset saavat vainotun toimimaan vainoajan haluamalla tavalla ja sitä kautta vainottu luo keinoja vainoajalle toimia.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka aineistona on käytetty valmista tekstiaineistoa ja haastatteluja. Kerätty kokemuksellinen aineisto analysoidaan teoriaohjaavan sisällön-analyysin keinoin. Tutkimus on teoriaohjaava siten, että nojaan analyysissä ontologisen turvallisuuden käsitteeseen ja sitä kautta sosiaalisissa suhteissa muodostuvien rakenteiden teoriaan. Tutkimus tehdään yhteistyössä eron jälkeisen vainon tutkimus- ja kehittämishanke Varjon kanssa. Varjo- hanke on Mikkelin Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n ja on Oulun Ensi- ja turvakoti ry:n yhteistyössä toteuttama hanke, jonka yhtenä painopisteenä on ollut digitaalinen vaino ja sen huomioiminen vainottujen turvasuunnitteluissa.

Kiinnostukseni eron jälkeiseen vainoon on noussut työskennellessäni Oulun Ensi- ja turvakodilla Varjo -hankkeen kanssa yhteistyössä. Digitaalinen vaino nousi esiin, kun suoritin sosiaalityön syventävää harjoittelua Varjo -hankkeessa. Teknologian aiheuttamat turvallisuusuhat ja niiden aiheuttamat sosiaaliset ja psyykkiset haitat vainottujen kokemuksissa aiheuttivat työntekijöissä paljon kysymyksiä. Sosiaalityön tutkimuksen piirissä on julkaistu kaksi tutkimusta vuoden 2016 aikana (Nikupeteri 2016; Kinnunen 2016) jotka ovat avanneet ilmiön tutkimuksen Suomessa. Näiden tutkimusten sivusta seuraaminen on tukenut omaa tutkimusprosessia ja ohjannut myös tutkimuskysymyksiä.

Tutkimusraportin luku 2 koostuu tutkimuksen teoreettisesta viitekehyksestä siten, että tässä luvussa määrittelen käsitteet, joita käytän tutkimuksessa. Määriteltävät käsitteet ovat digitaalinen vaino ja ontologinen turvallisuus. Luvuissa 3 ja 4 käyn läpi tutkimusasetelman sekä tutkimuksen toteutuksen. Käsitteiden luvussa 3 fenomenologista lähestymistapaa, tutkijan positiota ja tutkimuseettisiä näkökulmia. Tutkimusprosessin toteutuksen olen kuvannut luvussa 4. Luvut 5 ja 6 koostuvat analyysin tuloksista. Olen eritellyt luvut siten, että luvussa 5 käyn läpi ensimmäisen ja luvussa 6 toisen tutkimuskysymyksen tuloksia. Luku 7 on analyysin tuloksista tehtyjen johtopäätösten ja tutkimustulosten pohdintaa varten.

2 Digitaalinen vaino ja turvallisuus

2.1 Digitaalisen vainon teoreettista määrittelyä

Käsitteinä tutkimuksessani ovat *digitaalinen vaino* ja *turvallisuus*. Vaino on laaja käsite, mutta tutkimuksessani rajaan vainon digitaaliseen vainoon eron jälkeisenä väkivaltana. Käyttäessäni rinnakkain molempia vainon käsitteitä, käytän termiä *perinteinen vaino* silloin kun kyseessä ovat muut kuin digitaaliset vainon teot.

Vainoa on mahdotonta kuvata yhdellä teolla, riippumatta onko se virtuaalista vai reaaliaikaisessa maailmassa tapahtuvaa. Digitaalisen vainon määritelmä kiinnittyy vainon tekoihin internetissä tai teknologian avulla. (Strawhun ym. 2013, 716.) Oikeudellisesta näkökulmasta vainoamista harjoittaa henkilö, joka ”toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Vaino on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (Rikoslaki 7 a § 31.12.2013/879). Informaatioteknologian ja erilaisten kommunikaatio-sovellusten liittyminen vainon välineisiin ei todennäköisesti helpota oikeuden näkökulmasta vainon käsittelyä rikoksena. Monet tutkimukset (mm. Sheridan & Grant 2007; Strawhun ym. Huss 2014; Woodlock 2015) ovat pohtineet sitä, onko teknologian tuomat vainon muodot erillistä vainoa vai onko kyseessä eri ympäristössä tapahtuvaa vainoa. Yhteistä näille on vainotun turvattomuuden tunne, pelko ja ahdistus (Strawhun ym. 2014, 716). Vainon, myös digitaalisen vainon voidaan todeta sisältävän kolme elementtiä: vaino luo merkittävän uhan kohteelleen, vaino on tarkoituksellista toimintaa ja että vaino aiheuttaa uhrissaan pelkoa (Nikupeteri 2016, 43).

Vainolle on tunnusomaista valitun kohteen vahtimisen ja seuraamisen pakonomaisuus ja toistuvuus (Näre 2008, 204). Vainoamisen keston on todettu riippuvan aikaisemmasta vainoajan ja uhrin välisestä suhteesta. Muissa kuin suomalaisissa tutkimuksissa vainoamisen kestoksi määritellään keskimäärin lähes kaksi vuotta, mutta entisiä parisuhdekumppaneita vainotaan pidempään kuin tuntemattomia. Minna Kumpuniemen (2012, 19) tutkimuksen mukaan parisuhdevainoamisen keskimääräinen kesto on noin 2,2 vuotta. Muiden vainoamismuotojen kesto jää puoleen tästä. Neljä viidestä vainotusta naisesta oli kokenut väkivaltaa jo parisuhteen aikana. (mt, 19.) Yhdysvaltalainen verkkotur-

vallisuuden organisaation CyberAngels on kuvannut, että digitaaliseen vainoon liittyvät seikat kuten: pakkomielleisyys, ahdinko, ajojahti, harkitsevuus, laillisuuden puute (seurata jota kuta), ilkeys, toistuvuus, periksiantamattomuus eikä edellä mainitut teot kehoituksista huolimatta pääty. (Spitzberg & Hoobler 2002, 75.) Tämän organisaation näkemys on, että edellä mainituista seikoista kolmen täytyessä on kyse vainosta. Tämän kaltaisia selkeitä listoja ei ole laadittu Suomessa.

Vainoamisteot voivat yleisesti olla mitä tahansa ahdistelun muotoja: yhteydenottoja puhelimitse, tekstiviesteillä, kirjeitse, sähköpostitse tai henkilökohtaisesti. Vainoaminen voi olla seuraamista, tavaroiden tilaamista uhrin nimellä, kodin tai työpaikan ulkopuolella oleskelua, ikkunoista sisään katselua tai nettivainoamista. Vainoaja voi myös ottaa yhteyttä uhrin tuttaviin. (Häkkänen, 2008.) Vakavimpia vainoamisen muotoja ovat väkivalta tai sillä uhkailu, murtautuminen uhrin kotiin ja esimerkiksi omaisuuden anastaminen tai tuhoaminen. Suomalaisen tutkimuksen mukaan jopa melkein puolet kaikista vainoajien uhreista altistuu väkivaltaiselle tai uhkaavalle käyttäytymiselle. (Kumpuniemi 2012, 18.) Kaikkiin uhreihin ei kohdistu väkivaltaa, mutta vainolla on joka tapauksessa vahingollista vaikutusta uhrin sosiaaliseen elämään sekä psyykkiseen hyvinvointiin. Vaino ja sen epämääräisyys voi aiheuttaa kroonista pelkoa ja ahdistusta. Uhri ei voi koskaan tietää, jatkuuko vainoaminen vai loppuuko se johonkin tekoon. (Mullen ym. 2006, 440.)

Digitaalinen vaino on vainoa, jonka toteuttamisessa käytetään viestintäteknologiaa ja teknisiä laitteita, kuten tietokonetta, puhelinta tai sen sovelluksia tai erilaisia seurantalaitteita (GPS). Digitaalinen vaino on häiritsemistä, uhkaamista tai ei-toivottuja yhteydenottoja teknologiaa apuna käyttäen, jotka ovat toistuvia ja joiden tarkoituksena on aiheuttaa vainotulle pelkoa, turvattomuutta ja ahdistusta. (Miller 2012, 501.) Teknologia on tuonut vainoajan käsille helppoja, nopeita ja tehokkaita tapoja häiritä ja ahdistaa vainottua, mutta samalla se tuo vainoamisen ja häpäisemisen julkisemmaksi. (Woodlock 2015, 6.)

Digitaalisessa vainossa todennäköisin vainoja on entinen kumppani. Teknologia, joka auttaa meitä muodostamaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita, voi toisenlaisessa kontekstissa antaa mahdollisuuden häiritä toista ja teknologiaa käytetään kontrollin välineenä. Esimerkiksi parisuhteen alkuvaiheessa usein lähetetyt romanttiset tekstiviestit tai sähköpostit ovat osa romanttisten tunteiden osoitusta mutta eron jälkeen samankaltainen

käyttäytyminen voi muuttua kontrolloivaksi, pakottavaksi ja häiritseväksi jolloin kyse on digitaalisesta vainosta. (Burke ym. 2011, 1162-1163.) Digitaalisen vainon tunnistamiseen liittyy haasteita. Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan digitaalisen vainon tunnistamista työntekijöiden keskuudessa vaikeutti entuudestaan se, että vainotut itse kokivat digitaalisen vainon ei-toivottuina yhteydenottoina eivätkä vainona (Woodlock 2015, 9). Digitaalinen vaino on myös mahdollista siten, että vainottu ei ole tästä tietoinen. Anonyyminä toimiminen mahdollistaa uudenlaisen verkostoitumisen virtuaalimaailmassa. Verkostoituminen on myös nopeampaa. (Nikupeteri 2016, 38-39.) Virtuaalisessa maailmassa anonyyminä toimiminen tai virheellisten henkilöisyyksien käyttäminen nopeuttavat ja laajentavat vainon vaikutuksia. Toisaalta internetin laaja käyttömahdollisuus (wifi) ja kasvava verkkoaktiivisuus ja jopa nettiriippuvuus voivat aiheuttaa pakonomaista käyttäytymistä joka voi muodostua digitaaliseksi vainoksi. Lisäksi ihmiset etsivät myös elämänkumppania yhä enemmän internetissä. (Spitzberg & Hoobler 2002, 76.)

Eron jälkeisessä vainossa digitaalinen vaino on useimmiten osa kokonaisuutta eikä esiinny yksittäisenä vainon muotona. (Sheridan & Grant 2007, 637.) Sekä digitaalisen että perinteisen vainon moninaisuutta heijastaa se, millaisia tunteita vainotut kertoivat kokeneensa. Vainotut kuvasivat pelkoa, ahdistusta, alentunutta itsetuntoa, masennusta, stressiä ja luottamuksen puutetta muihin ihmisiin. Vainon vaikutukset vainottuun ovat samankaltaisia sekä perinteisessä että digitaalisessa vainossa. (Short & McMurray 2009, 165.) Eron jälkeen puoliset ovat useimmiten fyysisesti erillään joka tekee fyysisen vahingoittamisen vaikeaksi ja sitä kautta esiin nousevat keinot joilla entistä puolisoa voidaan vahingoittaa välimatkasta huolimatta. (Nikupeteri 2016, 126.)

Eri tutkimusten (Sheridan & Grant 2007; Burke ym. 2011; Strawhun ym. 2013) mukaan digitaalinen vaino ei ole selkeästi sukupuolittunutta kuten perinteinen vaino. Digitaalisissa vainoajissa on sekä miehiä että naisia. Iso-Britanniassa vuonna 2011 tehdystä tutkimuksesta (Perry 2012, 6.) 35% digitaalista vainoa koskevaan tutkimukseen vastanneista oli miehiä. Samassa tutkimuksessa todettiin että digitaalinen vaino oli osa suurta kokonaisuutta. Naiset pelkäsivät digitaalisesti vainottuja miehiä enemmän fyysisistä väkivaltaa vainoajansa taholta. Strawhun ym. (2014, 722, 726-727) tutkimuksessa sukupuolten välinen ero näyttäytyi digitaalisen vainon motiiveissa. Naisten motiivina digitaalisessa vainossa oli mustasukkaisuudesta, hyläytysitulemisen kokemuksesta tai parisuhteen purkautumisesta johtunut tarve kontrolloida entistä puolisoa vainoamalla hä-

nen virtuaalista sosiaalista elämää. Miesten kohdalla naisia useammin oli kyse aggressiivon kääntämisestä digitaalisen vainon tekoihin. Tämän tutkimuksen mukaan sukupuoli neutralisoitui mitä nuoremista tutkimushenkilöistä oli kyse. Naiset puolestaan tunnistivat miehiä useammin oman käyttäytymisen vainoksi. Tutkimus on toteutettu kohtalaisen pienellä otannalla ja se on rajattu tutkimushenkilöiden iän mukaan sekä alueellisesti.

Digitaalisen vainon todettiin vaikuttavan enemmän perhe- ja ystävyysuhteisiin kun perinteinen vaino vaikutti enemmän vainottujen kokemuksen mukaan heidän sosiaaliseen elämäänsä vapaa-ajalla sekä työelämään. Toisin kuin niiden vainojien kohdalla, jotka vainosivat henkilöitä jotka eivät olleet heille tuttuja entuudestaan, riski vainon eskaloitumisesta väkivallan tekoon oli korkeampi. Entistä kumppaniaan digitaalisesti vainonneet osallistivat vainoamiseen kolmannen osapuolen (ystävän, sukulaisen) todennäköisemmin, kuin muut digitaaliseen vainoon syyllistyneet. (Sheridan & Grant 2007, 636-637.)

2.2 Digitaalisen vainon suhde rinnakkaiskäsitteisiin

Digitaalisen vainon (*digital stalking*) käsite on suomen kielessä vielä kohtalaisen tuore. Digitaalisen vainon käsitteen rinnalla kulkevat muun muassa englannin kieliset käsitteet *cyberstalking*, *cyberbullying*, *cyberharassment*, joista *cyberstalking* on lähimpänä suomen kielen vastinetta digitaalinen vaino. Näiden käsitteiden eroavaisuuksiin on hyvä kiinnittää huomiota. Dimond ym. (2011) erottelevat käsitteet seuraavasti. *Cyberbullying* määritellään kiusaamiseksi, joka tapahtuu internetissä, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Käsitteellä tarkoitetaan useimmiten nuorten keskuudessa tapahtuvaa kiusaamista jolla voi olla myös fyysinen muoto. Sen tarkoitus on aiheuttaa haittaa ja sillä onkin suuri sosiaalinen haitta. *Cyberbullying* nähdään koulukiusaamisen, lasten ja murrosikäisten ongelmana, esimerkiksi yhtenä koulukiusaamisen muotona. *Cyberbullying* sisältää sekä suoraa että epäsuoraa muotoja, kuten sosiaalisessa mediassa suorana kohdistettua haukkumista tai ystävyysuhteiden häiriköintiä kavereiden kautta. (Cross ym. 2015, 2,7). *Cyberbullying* voi kiusaamisena kohdistua kohteeseen johon kiusaajalla ei ole erityistä suhdetta tai se vastaavasti on kohdistettua tiettyyn henkilöön. Kiusaamiseen ei liity samalla tavoin aiempaa suhdetta kuten tässä tutkimuksessa käsitelty digitaalinen vaino.

Cyberharassment eli toisen henkilön häiriköiminen internetissä määritellään teoiksi, joilla on tarkoitus häiritä henkilön elämää, kuten kuvamanipulaatioiden julkaiseminen, häiritsevien viestien lähettäminen tai yksityisten tietojen julkaiseminen internetissä. Digitaalinen vaino eroaa näistä siten, että sen tarkoitus on aiheuttaa vainotulle haittaa ja pelkoa. Digitaalinen vaino on henkisen väkivallan muoto. (Dimond ym. 2011, 414.) Kiusaamiseen ja häiriköintiin internetissä aiheuttaa sosiaalista haittaa. *Cyber harassment* voidaan kokea ilmiönä kevyemmäksi kuin esimerkiksi digitaalinen vaino vaikka sen liitännäisvaikutukset voivat olla laajat. Esimerkiksi kuvamanipulaatioiden jakaminen internetissä tai yksityisten tietojen julkaiseminen voi vaikuttaa pitkään henkilön arkeen häiritsevästi. Vakavuudesta riippumatta yksityisten tietojen levittäminen julkisesti on haitta, jonka vaikuttavuutta henkilölle on vaikea ennakoida.

Lähisuhdeväkivallan yhteydessä on käytetty myös termiä *cyber aggression*. Tällä Alison Marganski ja Lisa Melaneder (2015, 1-3) haluavat kohdentaa parisuhteessa tapahtuvaa virtuaalista väkivaltaa. *Cyber aggression* käsitteen määrittelyssä suuressa roolissa ovat sosiaalisten medioiden käyttäminen puolison alentamiseen, seksuaalinen väkivalta ja erilainen ryhmien ylläpitämä vihapuhe. Nicola Henry ja Anastasia Powell (2015, 113) ovat tutkimuksessaan nuorten internetikäyttäytymisen seksuaalisuudesta tuoneet esille aggressiivisen käyttäytymisen erotilanteissa sosiaalisessa mediassa. ”Kosto-pornoksi” kutsuttu ilmiö näyttää aggressiivisena tapana aiheuttaa häpeää entiselle kumppanille. Kosto-porno on ilmiö, jossa entinen kumppani eron jälkeen julkaisee internetissä julkisesti pariskunnan tallentamaa seksuaalista kanssakäymistä. (mt. 113.) *Cyber aggression* on rinnakkaiskäsitteistä voimakkain, joka suorana suomennoksenakin viittaa aggressiiviseen käyttäytymiseen. Tämän termin suhde väkivaltaiseen parisuhteeseen on tiiviimpi kuin kiusaamisen tai häiriköinnin yhteydessä. Sen tarkoituksena vaikuttaisi selkeämmin halventaa, nöyryyttää ja kanavoida aggressiivista käyttäytymistä internetin kautta.

Lorraine P Sheridan ja Tim Grant (2007) ovat tutkineet digitaalista vainoa tutkimuksessaan johon osallistui 1051 digitaalista vainoa oman arvionsa mukaan kokenutta henkilöä. Tutkimuksessa todettiin, että digitaalinen vaino ei pohjimmiltaan ilmiönä eroa perinteisestä vainosta. Kuten perinteisessä vainossa, myös digitaalisessa vainossa suurimmassa riskissä olivat ne, joita vainosi entinen kumppani. (mt., 627).

2.3 Digitaalisen vainon muodot

Digitaalisella vainolla on erilaisia muotoja, jotka ovat myös laadultaan keskenään erityyppisiä. Tänä päivänä vainoaminen sisältää digitaalisen vainon näkökulman koska perinteiseen vainoon kuuluu myös teknologian käyttö vainoamisen välineenä, kuten toistuvat puhelinsoitot tai tekstiviestit. Digitaaliseen vainoon ei välttämättä kuulu perinteinen vainoaminen, kuten esimerkiksi fyysinen seuraaminen kodin lähellä. (Perry 2012, 7.) Jennifer Perry (2012) on koonnut vainotuille tehdyssä ohjeistuksessaan digitaalisen vainon eri muodot ja mahdolliset areenat. Nämä ovat heikot salasana, digitaaliset jalanjäljet, social engineering, matkapuhelimet, GPS paikannustiedot, vakoiluohjelmat ja sosiaalinen media.

Suuri uhka digitaalisessa vainossa ovat heikot salasana. Salasana suojaa digitaalisessa maailmassa henkilökohtaisia tietojamme, turvallisuutta ja yksityisyyttä. Kun kyseessä on eron jälkeinen digitaalinen vaino, suojautuminen salasanoin heikentyy. Tämä johtuu siitä, että käytämme usein salasanoissa itselle henkilökohtaisia ja tärkeitä asioita jotta muistamme salasanat ilman että kirjoitamme ne muistiin. Koska entinen kumppani tuntee vainotun hyvin, hänellä on paljon tietoa jonka avulla arvata salasanoja. Salasanan avulla vainoaja voi päästä käsiksi esimerkiksi sähköpostiin tai sosiaalisen mediaan. (Perry 2012, 8.)

Käyttäessämme teknologiaa, jätämme jälkeemme digitaalisia jalanjälkiä, kuten taloustietoja, paikannustietoja, tietoja ystävistä ja henkilöistä joiden kanssa olemme olleet tekemisissä ja tietoja asioista joista olemme kiinnostuneita. Vainojalle kaikki tieto, vaikka se vainotusta olisi mitätöntä, on tärkeää. Sosiaalisen median kautta tallentuu paljon tietoa ja kuvia vainotun elämästä, mutta myös vainotun ystävien ja työtovereiden elämästä, jonka avulla vainoaja voi jatkaa vainoamista. (Perry 2012, 8.)

Social engineering on teko, jolla vainoaja voi nöyryyttää, loukata ja häiritä vainottua. Social engineering voi tarkoittaa tässä yhteydessä salasanoiden kalastelua, provokatiivisten kommenttien esittämistä nettikeskusteluissa tai häiritsevä kommentointi sosiaalisessa mediassa, toisten henkilöiden provosoimista vainotun häiritsemiseen sosiaalisessa mediassa tai levittämään vääriä tietoja hänestä julkisesti. Vainoaja voi myös esimerkiksi vainotuksi esiintyneenä vaikeuttaa tämän elämää, esimerkiksi ottaa yhteyttä työpaikalle ja kertoa valheita vainotusta. (Perry 2012, 9.)

Matkapuhelimet, erityisesti älypuhelimet ovat digitaalisen vainon eniten käytetty väline. Älypuhelinien sovelluksia kehitetään nopealla tahdilla jolloin yksityisyys- ja tietoturvanäkökulma jäävät usein liian vähälle huomiolle. Älypuhelimet sisältävät paljon henkilökohtaista tietoa tekstiviestien ja sähköpostien muodossa, kuvia ja musiikkia sekä esimerkiksi paikannustietoja vainotun arjen kulusta. (Perry 2012, 9.)

GPS ja internetyhteyksiä käyttävät videopuhelusovellukset tuottavat nopeasti ajantasais-ta tietoa henkilön liikkeistä. GPS laitteita ja sovelluksia on kohtalaisen helppo asentaa esimerkiksi autoon, entisen puolison puhelimeen. (Finn & Atkinson 2009, 53.) GPS antaa tarkkoja ja yksilöllisiä tietoja vainoajalle vainotun olinpaikasta ja paikoista joissa hän liikkuu. Paikannustietoja käyttävät älypuhelimet lisäksi siinä oleva kamera, eri sovellukset (esimerkiksi Facebookin ”check-in –tiedot”), tabletit ja tietokoneet. Paikannusohjelmia voi myös ladata matkapuhelimeen, mikäli vainoajalla on ollut mahdollisuus käyttää vainotun matkapuhelinta. Paikannustietojen ollessa vainoajan tiedossa riski fyysiseen vainoamiseen ja väkivaltaan nousee huomattavasti. (Perry 2012, 9.)

Sähköpostin välityksellä vainoaja voi asentaa vakoiluohjelman. Vakoiluohjelman avulla vainoaja voi lukea vainotun sähköpostit ja hallita niitä, saada käyttöönsä salasanat sekä päästä käsiksi tiedostoihin mitä vainottu on tallentanut tietokoneelleen. Ohjelmat eivät ole vaikeita hankkia, esimerkiksi lasten nettikäyttäytymisen seuraamiseen on olemassa ohjelmia joita vanhemmat voivat lapsen tietokoneelle asentaa. (Perry 2012, 10.) Sähköpostilla voi esimerkiksi välittää tiedoston jonka kautta voi asentaa kameran entisen puolison tietokoneelle vainoajan käyttöön (Finn & Atkinson 2009, 53).

Erilaiset sosiaalisen median yhteisöt ja sovellukset ovat riski käyttäjälle, mikäli digitaalisen vainon mahdollisuus on olemassa. Facebook on tällä hetkellä käytetyin sosiaalinen media. Sosiaalisesta mediasta ei voi saada täysin turvallista digitaalisen vainon näkökulmasta. Vainottu voi omalla käyttäytymisellään sosiaalisessa mediassa tehdä siitä niin turvallisen kuin se on mahdollista. Vainotulle sosiaalinen media on keino olla yhteydessä ystäviin ja sukulaisiin, sekä saada tukea ja myötätuntoa mutta myös tietoa vaikeassa tilanteessaan mikä tekee sosiaalisesta mediasta luopumisen kokonaan vaikeaksi. Sosiaalisessa mediassa yksityisyyden suojaaminen on vaikeaa myös siksi, että tietoa voi vuotaa vainoajalle ystävien ja sukulaisten tai erilaisten ryhmien kautta. Näin ollen kyseessä ei ole ainoastaan vainotun oma käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa. (Perry 2012, 10.)

2.4 Ontologinen turvallisuus ja sen suhde luottamukseen

Anthony Giddens (1991) kuvaa turvallisuuden rakentumista prosessina. Perusturvallisuuden rakentuminen alkaa heti syntymän jälkeen, se rakentuu lapsuudessa suhteessa hoivaavaan aikuiseen. Perusturvallisuuden muodostumisen jälkeen ihminen testaa turvallisuutta eri tilanteissa turvallisuuden tunteen säilyttämiseksi. Turvallisuuden tunteen säilyttämisen kannalta olennaista on luottamus elämän jatkuvuuteen, jota tukee arkipäivän ennakoitavuus. Ontologisen turvallisuuden perusta on juuri luottamus elämän jatkuvuuteen ja tämän ankkurina toimii turvallisuuden tunne. Giddens (1991, 33) on tuonut turvallisuuden näkökulmasta esille modernin yhteiskunnan ja teknologian kehittymisen näkökulmat. Moderni maailma haastaa turvallisuuden merkitystä hajottamalla turvallisuutta tukevia yhteiskunnan raameja. pienet yhteiskunnat ja yhteisöt ovat hajonneet ja tilalle ovat tulleet suuret ja laajat, jossain määrin persoonattomat organisaatiot ja rakenteet. Tiiviit rakenteet ovat tukeneet turvallisuuden tunnetta Giddensin (1991, 33-34) näkemyksen mukaan paremmin.

Giddens (1991) määrittelee turvallisuuden käsitettä hyvin käytännönläheisesti tiedostamisen kautta. Turvallisuus on luonnollinen asenne arkea ja elämää kohtaan. Ontologinen turvallisuus on emotionaalinen kiinnike arkeen ja käytännölliseen tiedostamiseen siitä, millaiseksi arki muodostuu erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa ja vuorovaikutussuhteissa. Tiedostamisen merkittävänä tukena ovat tunteet ontologisesta turvallisuudesta joita testataan päivittäisessä, arkisessa toiminnassa. Giddensin lähestymistapa tukeutuu pitkälti jokapäiväisen elämän rutiineihin jotka luovat tätä turvallisuuden tunnetta ja pitävät poissa eksistentiaalista ahdistusta. Eksistentiaalista ahdistusta aiheuttaa elämässä oleva kaaos. Kaaoksella ei tarkoiteta välttämättä tunnekaaosta vaan esimerkiksi rutiineissa tapahtuvaa epäjärjestystä. Rutiinit ja turvallisuus perustuvat suurelta osin aikaan, paikkaan, identiteettiin ja jatkuvuuteen elämässä. Kaaos voi olla myös suhde toisiin ihmisiin. Epävakaat ihmissuhteet tuottavat turvallisuuden järkkymistä. (Giddens 1991, 36-37.) Digitaalinen vaino on vainotun elämään verkkona rakentuva ilmiö joka äärimmäisissä tilanteissaan vaarantaa elämän jatkuvuuden tunteen. Vaino on riski joka voi kokijassaan aiheuttaa emotionaalisen kaaoksen.

Elämässä vastaantulevat riskit ja kriisit vaarantavat ontologisen turvallisuuden. Ontologisen turvallisuuden järkkyminen voi jopa heikentää realiteetin tajua. Käytännöllinen

tiedostaminen yhdessä rutiinien kanssa tuottavat sosiaalista pysyvyyttä. Niillä on järjestelmällinen rooli yksilön kyseenalaistaessa suhdettaan ympäristöön. Suhteen kyseenalaistaminen voidaan tulkita turvallisuuden testaamiseksi. (Giddens 1991, 36-37.) Giddensin ontologisen turvallisuuden näkökulmasta digitaalisen vainon aiheuttaman turvattomuuden tunteen testaaminen suhteessa vainoajaan näyttäytyisi luonnolliselta. Toisaalta vainon kokemus voi heikentää realiteetin tajua ja vaikuttaa heikentävästi sosiaalisiin suhteisiin. Sosiaalinen pysyvyys tukee turvallisuuden tunnetta tilanteissa joissa ihminen testaa turvallisuuden tunnettaan ”mitä jos”-hypoteeseilla (Giddens 1991, 37). Turvallisuuden tunteen testaaminen tapahtuu sosiaalisissa suhteissa. Sosiaalisten suhteiden pysyvyys ja emotionaalinen ennustettavuus ovat turvallisuuden tunnetta tukevia.

Turvallisuuden kokemukseen liittyvät tiivisti usko ja luottamus. Usko kohdistuu siihen, että tasapaino ja koherenssi elämässä säilyvät emotionaalisella tasolla. Perusturvallisuus ja luottamus elämän jatkuvuuteen syntyvät ihmisen varhaisissa ihmissuhteissa. Luottamus, luotettavuus ja turvallisuus tukeutuvat emotionaalisesti ja kognitiivisesti suhteessa toisiin ihmisiin, asioihin ja omaan identiteettiin. Jo varhaisissa ihmissuhteissa turvallisuutta arvioidaan suhteessa hoivaavaan henkilöön ja aikuistuessa tämä arviointi siirtyy myöhemmin aikaan, paikkaan ja muihin ihmissuhteisiin ja niiden etäisyyden arviointiin. Yksilö arvioi mahdollista riskiä suhteessaan toisiin ihmisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Turvallisuuden tunteen menettäminen aiheuttaa eksistentiaalista ahdistusta koska se kyseenalaistaa elämän jatkuvuuden. (Giddens 1991, 37-38.) Digitaalisen vainon kohdalla ihmissuhde entisen puolisoon on ollut ja se jatkuu näkymättömänä, vaikka parisuhde on päättynyt.

Annamme asioille merkityksiä ja sitä kautta, kun erottelemme asioita toisistaan. Erottelun kautta tapahtuu asioiden nimeämistä ja merkitysten antoa. Näin ollen elämä ei ole vain sitä, mitä on tässä ja nyt, vaan myös sitä mikä on poissa. Ahdistus tulee ymmärtää suhteessa yksilön turvallisuuden tunteeseen. Ahdistus tulee erottaa pelosta. Pelko on reaktio uhkaan tai vaaraan ja sillä on kohde. Esimerkiksi että pelkään hämähäkkejä tai pelkään että jään yksin. Ahdistus on reaktio siihen, että turvallisuuden tunne vaarantuu mahdollisen riskin vuoksi eikä sillä ole erityistä kohdetta. (Giddens 1991, 43.) Ontologinen turvallisuus on turvallisuuden, rutiinien, perusturvallisuuden ja luottamuksen tiivis yhteys, josta muodostuu selviytymismekanismi. Riskien arvioinnilla ja rutiineilla, käytännön teoilla yksilö pitää ahdistusta loitolla ja turvallisuuden tunne integroituu arkeen. (Giddens 1991, 46.)

Luottamus abstraktina elementtinä tuottaa jatkuvuutta aika- ja paikkayhteydessä. Vaikka abstrakteja turvallisuuden ja luottamuksen mekanismeja yhteiskunnassa ei koeta henkilökohtaisen luottamuksen kaltaiseksi, sosiaaliset suhteet nivoutuvat yhteen yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa. (Giddens 1990, 113, 120-121.) Luottamus on prosessi. Se on samaan aikaan hyvin haavoittuvainen prosessi, mutta myös välttämätön maailmassa, jossa riskien arviointi ja jatkuva valintojen tekeminen ovat haastaneet tuttuuden ja rutiinit. (Giddens 1990, 121; Ilmonen & Jokinen 2002, 82-83.) Luottamus edistää sosiaalista vastavuoroisuutta ja ihmisten yhteistoiminnallisuutta (Ilmonen 2004, 122). Luottamuksen katsotaan olevan yhteydessä varhaislapsuudessa rakentuneeseen turvallisuuteen ja luottamukseen hoivaan ja huolenpitoon; mitä heikommin on varhaislapsuudessaan oppinut luottamaan, sitä haavoittuvampi aikuisuuden identiteettityö tulee olemaan. (Ilmonen & Jokinen 2002, 69.) Ansaittu luottamus on luottamusta, joka syntyy vasta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Ilmonen 2004, 126.) Luottamuksen saavuttaminen puolestaan vaatii avautumista vuorovaikutuksessa, vastavuoroisuutta (Giddens 1990, 121).

Luottamuksen piirteitä ja sisältöä on haastavaa määritellä tarkkaan, mutta sillä voidaan viitata ennakoitavuuteen ja vakiintuneisiin odotuksiin toisen henkilön käyttäytymisestä. Tämä on liittynyt esimodernissa maailmassa roolijärjestelmiin joissa ihmiset toimivat roolinsa edellyttämällä tavalla. Luottamus kytkeytyy kuitenkin yksilöllistymiseen ja erityisesti kykyyn vaihtaa rooleja. Roolin vaihto edellyttää toimijuutta, jolla voidaan tarkoittaa kykyä toimia toisin, ulkoisesta rooliodotuksesta tulevasta pakosta huolimatta. Tällainen toimijuus tuo käytökseen ennakoimattomuutta. (Ilmonen 2004, 122-123, 125.)

Luottamussuhteessa on siis mahdollisuus vallankäyttöön, joka voi olla positiivista tai negatiivista. Positiivinen vallankäyttö tarkoittaa haavoittuvassa asemassa olevan tukemista, kun taas negatiivinen vallankäyttö liittyy haavoittuvan aseman hyväksikäyttöön. Negatiivisen vallankäytön riski on suurempi silloin, kun luotamme ”toiseen” enemmän kuin tämä meihin. Luottamus ei ole ainoastaan positiivinen asia, vaikka lähtökohtaisesti luottamussuhteessa henkilöt lähestyvät toisiaan myönteisin odotuksin. Mikäli lähtökoh- ta ei ole hyväntahtoinen, on pyrkimys vallankäytön avulla kontrolloida toista. (Ilmonen 2004, 133, 136).

Luottamussuhteessa tapahtuu luottaminen, joka edellyttää riskin ottamista tietämättä onko toisen osapuolen aikomukset hyvántahtoisia. Riskin suuruus on suhteessa siihen, kuinka korkealle arvotetun asian luotamme toiselle osapuolelle. Luottamus sisältää siis aina riskin arvioimisen, kannattaako toiseen osapuoleen luottaa. Luottamukseen liittyy halu tai pakko laittaa itsemme alttiiksi riskille, joka vaihtelee ajan ja paikan mukaan. Joissain tilanteissa riski on pienempi kuin toisissa. Luottamuksen pettäminen vaikuttaa suhteeseemme toiseen osapuoleen, mutta myös suhteemme tulevaisuuteen muuttuu. Luottamuksen menettäminen vaikuttaa siihen kuinka turvalliseksi koemme elämämme. (Ilmonen 2004, 133-135.)

3 Tutkimusasetelma

3.1 Fenomenologinen tutkimus

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on tutkia digitaalisen vainon kokemuksia ja aineistoanalyysin kautta saada kokemuksille merkityksiä. Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa on fenomenologinen. Tutkimuksessani olen kiinnostunut digitaalisen vainon kokemuksesta eli tutkittavien subjektiivisista kokemuksista. Fenomenologiassa tutkitaan kokemusta, jolloin kokemusta käsitellään ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteen ja maailmaan jossa hän elää (Laine 2001, 26). Kokemukset voivat olla helposti tunnistettavia, kun taas joskus ihminen ei itsekään tunnista mistä kohteesta on kyse. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö elämys olisi todellinen. (Perttula 2011, 116.) Tutkimuksen suunnittelun vaiheessa olen ollut sitä mieltä, että digitaalinen vainon kokemus voi olla henkilön itsensä haastavasti tunnistettava. Esioletukseni on ollut, että vaino on ilmiö, jonka haitta kokemuksena tunnistetaan, mutta ilmiön nimeäminen voi olla vaikeaa.

Fenomenologisen näkemyksen mukaan ihmisen maailmasuhde on intentionaalinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikki asiat merkitsevät meille jotakin ja me annamme havainnoillemme merkityksiä esimerkiksi kiinnostuksemme tai pyrkimysten mukaan. Kokemukset muotoutuvat näin ollen merkitysten kautta. Fenomenologinen merkitysteoria pohjautuu ajatukseen, että ihminen on yhteisöllinen ja merkitysten sisällöt rakentuvat intersubjektiivisesti eli subjektien välisissä suhteissa. (Laine 2001, 27 - 29.) Kokemus on suhdekäsite; elämäntilanteen tajuavaa ymmärtämistä eli sitä, että kyseinen elämäntilanne tarkoittaa ihmiselle jotakin. (Lehtomaa 2011, 166.) Fenomenologia pitää kokemusta siis merkityssuhteena. Ihminen on tajunnallinen olento, joka liittyy kokemukseen elämyksen joka tuo kokemukselle merkityksen. Kokemuksen suhde liittyy objektiivisen subjektiivisen yhdeksi kokonaisuudeksi. Fenomenologinen tutkimus on kiinnostunut juuri subjektiivisesta osasta, joko subjektiin joka kokee tai kohteeseen joka koetaan. (Perttula 2011, 116 -117.)

Fenomenologinen tutkimus ei sinällään pyri etsimään universaaleja yleistyksiä vaan ymmärtämään yksittäisen, tutkittavan kohteen merkity maailmaa. (Laine 2001, 27 - 29.) Fenomenologinen tutkimusmenetelmä sopii ilmiöiden tutkimiseen, jos kyseessä on ilmiö, jota on tutkittu vähän tai ilmiö on itsessään prosessimainen, dynaaminen. Lisäksi

tutkimusmenetelmä sopii ilmiöihin, joista on olemassa vahvoja esioletuksia. (Judén-Tupakka 2007, 65.) Vainon kokemuksellinen tutkiminen antaa mahdollisuuden ymmärtää ilmiön luonnetta moninaisuudessaan. Erityisesti digitaalisen vainon hahmottamiseen liittyvät kysymykset digitalisaation vaikutuksista niihin sosiaalisiin ongelmiin, joiden luonnetta olemme jo oppineet ymmärtämään.

Digitaalinen vaino eron jälkeisenä ilmiönä on tutkittu sekä kansallisesti että kansainvälisesti verrattaen vähän. Digitaalisen häirinnän erilaisia muotoja ja nettikiusaamista tutkittuna erityisesti nuorison näkökulmasta löytyy kohtuullisesti 2000 -luvulta. Vainotutkimuksen yhteydessä on käyty keskustelua digitaalisen vainon roolista vainon ilmiössä (mm. Burke ym. 2011; Spitzberg & Hoobler 2002; Sheridan & Grant 2015; Woodlock 2016). Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille ilmiö joka digitalisaation myötä voi koskettaa ihmisiä laajemmin sosiaalisesta kontekstista riippumatta. Digitaalisen vainon esilletuomiseen liittyy kysymyksiä meidän luottamuksestamme teknologiaan ja siihen, miten käyttäytymisemme vaikuttaa yksityisyyttämme. Tutkimuksen tarkoituksena on antaa kokemuksen äänen tulla kuulluksi ja antavan merkityksiä ja tulkintoja ilmiölle. Juuri ennako-oletuksista vapaan tulkinnan luominen on fenomenologisen tutkimuksen suurin haaste (Judén-Tupakka 2007, 84).

3.2 Ymmärrys ja tulkinta

Jotta tutkijan on mahdollista muodostaa tutkimuskohteesta kokonaisnäkemys, on kokemusten kuvaamisesta seurattava ymmärtäminen. Ymmärtämiseen sisältyy tulkintaa, sillä ymmärtäminen muodostuu tulosten suhteuttamisesta aikaisempaan ymmärrykseen. Ymmärrys rakentuu dialogina spiraalimaisesti empiiristen tulosten ja tutkimustiedon välille. (Lehtomaa 2011, 190-193.) Fenomenologinen reduktio on menetelmä, jonka keinoin pyritään keskittämään huomio tutkimuksen kannalta olennaisiin ja siirtämään syrjään epäolennaisuudet. Ensimmäistä vaihetta reduktiossa kutsutaan sulkeistamiseksi. Se tarkoittaa mielessä tapahtuvaa syrjään siirtämistä ja luonnollisen asenteen reflektiota. Sulkeistamisen tarkoitus on mahdollistaa havaitseminen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkija tiedostaa omat ennako-oletuksensa ja tietonsa ja siirtää ne syrjään aineiston keruun ajaksi. Tämä on kuitenkin rajallista, sillä tutkimuksen tekemiseen liittyy aina esiyymmärtyneisyyttä. (Lehtomaa 2011, 164-165.) Sulkeistamisen lisäksi reduktiossa tapahtuu muuntelua mielikuvatasolla. Muuntelussa pyritään erottelemaan ilmiön mie-

lestä toissijaiset ja satunnaiset merkitykset. Tarkoituksena on löytää kokemuksen riittävä ja välttämätön ydin. (Lehtomaa 201, 165-166.)

Koska vainoa ja myös sen digitaalinen muoto oli minulle ennestään tuttu ilmiö, oli puhtaasti fenomenologisen kokemuksen tarkastelun saavuttaminen vaikeaa. Koen, että esiymmärrysten merkitys tutkimuksen edetessä prosessina etenevästä ymmärryksestä on olennainen eikä niiden vaikutus tutkimuksesta poistu pelkästään auki kirjoittamalla. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa on luontevaa pysähtyä pohtimaan sitä, mistä kaikesta kiinnostus tutkimuskohteeseen on noussut, ja mistä kaikesta esiymmärrys tutkittavasta ilmiöstä on muodostunut. Omaa esiymmärrystäni avaan enemmän kappaleessa tutkijan positiosta suhteessa tutkimukseen. Olen oman tutkimusprosessini aikana pohtinut paljon sitä, kuinka tutkimuksen aikaisen tiedon ja ymmärryksen kasvun voi tuoda prosessinomaisesti esille? Tämä on haaste sekä tutkimuksen raportoinnin rakenteelle, mutta myös mielestäni kriittisesti tarkasteleva asia. Tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen ja rakentuminen ovat fenomenologisen tutkimuksenkin valossa spiraalimaisia, kerroksisia ja prosessinomaisia. Tämä tuo mielestäni haasteen sille, miten tutkija itse kokee oman tutkimusprosessissa karttuneen ymmärryksen. Vaikka fenomenologinen tutkimus perustuu mahdollisimman pitkälle aineiston puhtaaseen tarkasteluun, olen pohtinut tutkimuksen edetessä, onko kaikkea prosessiin vaikuttavaa aiempaa tietoa ja omia kokemuksia sekä niiden vaikutuksia mahdollista tiedostaa ja huomioida?

Fenomenologisen tutkimuksen tulee pysyä aitona aineistolle ja kokemuksille. Tutkittavan ilmiön ymmärtäminen on kuitenkin vajavaista, sillä ymmärtäminen on elämäntilanteeseen nivoutunutta. (Lehtomaa 2011, 190-193.) Tämän tutkimuksen toteuttamisessa olen pyrkinyt siihen, että tietyistä teoreettisista kosketuspinnosta huolimatta tutkimuksessa pystyttäisiin ymmärtämään digitaalisen vainon kokemusta mahdollisimman hyvin. Tutkimuksen teoreettisten viitekehysten ei ole ollut tarkoitus niinkään ohjata vaan tukea tutkimuksen etenemistä. Tämä osittain johtunee siitä, että koin kokemattomana tutkijana tarvitsevani viitekehysten tukea raamittamaan laajan ja vaikeasti hallittavan ilmiön tarkastelua.

Tajuava ymmärtäminen elämäntilanteesta muodostuu Perttulan (2011) mukaan kahdesta tavasta; aiheeseen uppoutunut ymmärtäminen ja rakentava ymmärtäminen. (Perttula 2011, 120.) Aiheeseen uppoutuva ymmärtäminen on välitöntä ymmärtämistä, joka on useimmiten kokijalleen vaikuttavaa. Se voi olla myös pakottavaa. Aiheeseen uppoutu-

nut ymmärtäminen on kehollinen, elämäntilanne merkityksellistyy paikasta johon keho on asetunut. (Perttula 2011, 120-121.) Tämän tutkimusprosessin aikana minulle nousi ajatus siitä, että haastattelutilanteissa tapahtuu aiheeseen uppoutuvaa ymmärtämistä sekä tutkijan että haastateltavan kohdalla. Vainon ja väkivallan kokemusten kerääminen haastatteluun on sensitiivistä tutkimusta, jossa haastattelutilanteessa tapahtuvalla vuorovaikutuksella on merkittävä rooli. Ymmärrys ilmiöstä tapahtuu aiheeseen uppoutuen vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelutilanteessa keskustelussa rakennetaan yhteistä ymmärrystä ilmiöstä ja sen merkityksistä. Koin että joissakin haastatteluisissa tapahtui ilmiön ymmärrystä myös haastateltavien itsensä osalta. Haastatteluissa tuli tilanteita, joissa haastateltavat pysähtyivät miettimään omia kokemuksiaan ja kommentoivat joitakin kysymyksiä yllättyen itsekkin siitä millaisia vaikutuksia kysymyksillä oli heihin. Teknologiasta keskusteleminen vainon yhteydessä ja sen merkitykseen keskittyminen oli selkeästi uusi näkökulma.

Rakentava ymmärtäminen liittyy ihmisen kykyyn luoda elämäntilanteita. Rakentava ymmärtäminen on yleistävän toiminnan aikaansaama. Yleistävällä toiminnalla on kyky ottaa etäisyyttä aiheeseen ja muokata sitä tarkoituksellisesti. Rakentava ymmärtäminen ei ole uppoutuneen ymmärtämisen tavoin pakottavaa, vaan siinä suhteellistetaan ymmärtämistä. Ihminen löytää erilaisia näkökulmia, voi tarkastella niitä suhteessa menneisyyteen ja arvioida tilanteita suhteessa tulevaisuuteen. Yleistävän toimintansa avulla ihminen pystyy ottamaan uusia aiheita elämäntilanteeseensa, johon suhteessa ymmärrys voi rakentua entisestään. (Perttula 2011, 121-122.) Aineiston keräämisen vaiheessa pohdin näiden kahden ymmärtämisen välistä eroa ja merkitystä aineistolle. Selkeästi haastatteluun tehdyssä aineiston keruussa nousi esille tutkimukseen osallistuneiden erilainen ymmärrys vainosta ilmiönä. Koin, että niiden haastateltavien kohdalla, joiden aktiivisen vainon vaiheista oli pidempi aika tai vaino ei ollut sillä hetkellä aktiivista, oli selkeästi kyse rakentavasta ymmärtämisestä. Toisaalta aktiivisen vainon tilanteissa myös tutkija huomasi myötäelävänsä kokemukseen siten, että kyseessä oli uppoutuvaa ymmärtämistä.

Rakentava ymmärtäminen koskee usein elämänmuodollisen elämäntilanteen aiheita (Perttula 2011, 122). Aiheet ovat ihmisten välisiä elämisen periaatteita, tapoja, käytänteitä ja sääntöjä. Niissä ihmisten muodostama yhteisö toteutuu ja toimii. Yksinkertaisten ymmärtämisen eroja; mitä vähemmän aiheeseen uppoutunutta ymmärtäminen on, sitä selkeämmin ymmärtäminen läpäisee elämänmuodon. Irtautuessa aiheen pakotta-

vuudesta ymmärtäminen voi muunnella sen kohteena olevaa aihetta. (Perttula 2011, 122-123.) Jotta olisin kyennyt rakentamaan ymmärtämiseen ja tulkitsemaan kokemuksia parhaalla mahdollisella tavalla, erotin tutkimusprosessista aineiston keruun vaiheen ajallisesti. Tutkimussuunnitelman teon jälkeen siirryin aineiston keruu vaiheeseen, joka kesti useita kuukausia. Tänä aikana en tutustunut kirjallisuuteen lainkaan. Aineiston analyysin teon ja kirjoittamisen jälkeen palasin digitaalisen vainon tutkimuksiin ja teoreettiseen viitekehykseen, jota olin tutkimussuunnitelmavaiheessa luonut.

Ymmärtämisen ja tulkinnan rakentuminen tässä tutkimuksessa ei ole noudattanut aineiston teoriaohjaavan analyysin näkökulmasta puhtasoppista fenomenologista tutkimusta. Väitän kuitenkin, että se on mahdollistanut digitaalisen vainon ilmiön kokemusten tulkinnan pelkän kuvaamisen sijaan. Lähtökohtaisesti esiymmärryksiä digitaalisen vainon ilmiöön ei ole pohjautunut teoreettisiin lähtökohtiin vaan ammatillisiin asiakastyön kokemuksiin sekä kehittäjäryhmän työskentelyyn. Kehittäjäryhmä on ryhmä, joka koostuu kokemusasiantuntijoista ja väkivaltatyössä työskentelevistä ammattilaisista. Olen ollut osana kehittäjäryhmää Viola ry:ssä syksyn 2016 ajan ammatillisena asiantuntijajäsenenä. Näiden tietojen ja kokemusten pohjalta olen pystynyt erottamaan tutkimusprosessissa sen, mitkä tekijät ovat liittyneet aineiston subjektiivisiin kokemuksiin ja mitkä omaan kokemukseen asiakastyöstä.

3.3. Tutkijan positio ja tutkimuseettiset näkökulmat

Tutkijalla on tutkimustaan suunnitellessa vapaus valintoihin, joita voi olla lähes rajattomasti. Vapauden mukana tutkimuksen tekemisessä tulee myös vastuu. Tutkijan tulee tehdä valintoja harkitusti ja edetä siten, että tutkimus täyttää luotettavuuden määreet ja kestää eettisen tarkastelun. Tutkijan asema tutkimuksessa ja suhteessa tutkittaviin tuo esille objektiivisuus- ja subjektiivisuus -kysymykset. Tutkijan aseman tulisi olla mahdollisimman objektiivinen tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Fenomenologisessa tutkimusperinteessä tutkija nähdään tyhjänä tauluna suhteessa tutkittavaan ilmiöön, jolloin tutkijan ymmärrys omasta suhteestaan tutkittavaan ilmiöön nousee erityiseen rooliin. Lisäksi oma rooli suhteessa tutkimukseen osallistuviin henkilöihin tuli pohtia. Aineistoni koostui kahdesta erillisestä aineistosta joista toisen, verkkoryhmän tekstiaineiston sain jo valmiiksi kerättyinä tekstiaineistona. Tähän aineistoon minulla ei ollut minkäänlaista suhdetta: en tiennyt ketä ryhmässä on ollut jäsenenä ja olin tutkijana anonymi aineistolle. Haastatteluaineistoa

kerättäessä pidin tärkeänä, että haastateltavaksi ei tule henkilöitä, jotka ovat minulle entuudestaan tuttuja työn kautta. Objektiiivisuus on säilynyt myös siltä osin, että minulla itsellä ei ole henkilökohtaista kokemusta vainosta; minua ei ole vainottu enkä minä ole ollut vainoaja. Minulla ei ole subjektiivista kokemusta vainosta, mutta kiinnostus ilmiöön on.

Toisaalta tutkijan on voitava eläytyä tiedonantajien positioon esimerkiksi tutkimushaastattelussa saavutetun ymmärryksen varmistamiseksi. Kuitenkin tutkijan tulisi säilyttää objektiiivinen etäisyys tutkimuskohteeseen. (Fontana & Frey 2005, 708.) Tietyn etäisyyden säilyttäminen oli tavoitteena haastateltavien valinnassa siten, että he eivät ole minulle entuudestaan tuttuja. Etäisyyden säilyttäminen tuli esille myös haastatteluja tehdessä. Ennen haastattelujen tekemistä olin yhteydessä henkilökohtaisesti haastateltaviin. Tämän lisäksi osa haastateltavista ottivat yhteyttä haastatteluiden jälkeen, toivat esille elämäntilanteeseen liittyviä uusia käänteitä ja usein myös kysyen neuvoja, kuinka toimia eri tilanteissa. Osa haastateltavista halusi toimittaa etukäteen minulle materiaalia, kuten oikeuden käsittelypöytäkirjoja toivoen minun tutustuvan niihin ennen haastattelun tekemistä. Etukäteismateriaalit vaikuttivat haastatteluihin siten, että olin selkeästi itse varmempi haastattelutilanteissa. Tämä johtui siitä, että minulla oli ennakkokäsitys haastateltavan kokemuksista.

Omaan etäisyyteen suhteessa aineistoon vaikutti myös esiyymmärryksen luonne ja kuinka olin ollut kosketuksissa digitaalisen vainon ilmiön kanssa ennen tutkimusta. Varjo -hankkeen kautta kävin keskusteluja eri ammattilaisten kanssa digitaalisesta vainosta, myös IT-alan ammattilaisten kanssa. Ennen kuin edes pohdin mahdollista omaa tutkimustani, kävin läpi useita kymmeniä oikeuden asiakirjoja, joissa oli käsitelty vainoa. Digitaalisen vainon rooli näyttäytyi oikeuden tuomioissa mikä sai kiinnostumaan teknologianäkökulmasta. Vainotekojen mukana oli paljon kommunikaatioteknologiaan liittyviä tekoja ja näkökulmia. Keskustelut IT-ammattilaisten kanssa yhdistettynä oikeuden asiakirjoihin loivat digitaalisesta vainosta teknisen ja yksinkertaisen vaikutelman jonka vuoksi halusin tutkimuksessani lähteä tarkastelemaan ilmiötä pehmeämmästä ja inhimillisemmästä näkökulmasta. Olen pystynyt säilyttämään objektiiivisen suhtautumisen sekä aineistooni että tutkimukseeni tutkimusprosessin aikana. Olen kuitenkin ollut erittäin kiinnostunut ja innostunut aiheesta joka on tuonut ajoittain raskaan aiheen tutkimukseen positiivisia tunteita.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on sosiaalialan ammatillisten ohjeiden toteutus siitä, että sosiaalityön eettisenä ohjenuorana on suojata palvelujen käyttäjiä väärinkäytöksiltä (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 5). Tutkimuksen eettinen arviointi on monisäikeisempää kuin hyvän tutkimuksen perinteiset arvot; luotettavuus, objektiivisuus, arvovapaus ja arvioitavuus ja kriittisyys. Eettistä tarkastelua voidaan ja tulee tehdä tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Tiedon intressin etiikka liittyy tutkimusaiheen valintaan, tutkimuksen rajaamiseen, kysymyksen asetteluun ja tutkimuksen teoreettiseen ankkurointiin. Myös tiedon hankkimiseen liittyy omat eettiset näkökulmansa. Tällöin eettisesti tulkitaan tutkijan suhdetta, aineiston hankinnan toteutukseen, tutkimusjoukkoon ja tutkimuskohteeseen. Tiedon tulkitsemisen etiikkaan liittyy aineiston analysointi, siinä tehtävät valinnat ja tulosten tulkinta sekä siitä tehtävät käsitteellistämiset. (Pohjola 2007, 11-12.)

Tutkimuksen valmistumisen jälkeen on edelleen pohdittava tutkimuksen julkistamiseen liittyvää etiikkaa sekä tulosten eteenpäin käyttämisen etiikkaa josta nousee myös sosiaalinen vastuu tieteen tekemisen etiikasta. Tämän lisäksi on huomioitava kollegiaalinen etiikka tiedeyhteisössä. (Pohjola 2007, 11-12.) Tämän tutkimuksen teossa olen joutunut pohtimaan eettisiä näkökulmia tutkimusprosessin lisäksi tutkimuksen aiheen, teknologian arvojen kautta. Olen pohtinut paljon sitä, millaisia eettisiä näkökulmia informaatio-tekniikkaan, tietoturvaan ja teknologian mahdollisuuksiin liittyy. Erityisesti sosiaalisten suhteiden siirtyminen verkkoon on pistänyt miettimään, miten arvot ja käsityksemme oikeasta ja väärästä muuttuvat, vai muuttuvatko.

Tutkimustani ohjasivat ammattieettiset ohjeet ja eettinen pohdinta onkin osa sensitiivisen aiheen tutkimusprosessia. Tutkimuksessani jouduin suunnittelemaan myös tutkimukseen osallistuvien henkilöiden anonymiteetin säilyttämiseen liittyviä seikkoja sekä tietoturvallisuuden näkökulman. Aiheen valintaan on jo itsessään liittynyt eettisen näkökulman pohdintaa koska kyseessä on väkivaltatutkimus. Väkiältä on tutkimusaiheena arkaluontoinen. Erityisesti empiirisessä tutkimuksessa aiheen käsittely vaikuttaa myös tutkimukseen osallistuviin. Olen todennut väkivaltaa kokeneiden ja erityisesti vainottujen olevan erittäin halukkaita olemaan hyödyksi aiheen tutkimisessa. Kuitenkin tutkijana olen joutunut puntaroimaan oman tutkimuksellisen hyödyn ja tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä mahdollisesti aiheutuvan haitan suhdetta. Haastateltavien valinnoissa olin osittain epävarma siitä, millaisia vaikutuksia haastattelusta on haastateltavalle. Huoleni liittyi lähinnä siihen, miten omasta vainokokemuksesta keskustelu vai-

kuttaa heidän omaan elämäntilanteeseen. Näissä tilanteissa kävin keskustelua haastateltavan tutkimukseen ohjanneen työntekijän kanssa. Yhteisesti sovimme siitä, kuinka tilannetta arvioidaan ja kuinka jatkoyhteyttä haastateltavan kanssa pidetään.

Käytin aineiston keräämisessä aikaa ja harkintaa siihen, kuinka teen haastateltaville mahdollisimman läpinäkyväksi tutkimusprosessin, sen kuinka aineistoa käsitellään ja kuinka siitä tullaan kirjoittamaan. Pysin tällä luomaan luottamusta haastateltavien ja itseni välille, mutta myös varmistamaan sen, että he olivat tietoisia siitä, miten heidän antamaa tietoa tullaan käyttämään. Luottamuksellisuus on lupaus tutkimukseen osallistuville henkilöille siitä, että hänen tietojansa käsitellään anonymisesti (Mäkinen 2006, 115). Toisaalta välillä pohdin sitä, oliko anonymiteetin säilyttämisen eetos ohittanut muiden, tutkimuksen kannalta olennaisten tekijöiden auki kirjoittamisen.

Anonymiteetin säilyttämisellä on selkeä etu tutkijalle, sillä se antaa vapauden aineiston käsittelyyn koska tunnistettavuuden problematiikkaa ei tarvitse miettiä analyysissä. Anonymiteetin säilyttäminen valmiin tutkimuksen raportoinnissa tulee varmistaa tutkijahenkilöiden niin halutessa. (Mäkinen 2006, 114-115.) Olen poistanut analyysivaiheessa aineisto-otteista paikkakuntatiedot sekä personoivat tiedot (nimet, haastattelu- paikka, -aika, jne). Tämä mahdollisti sen, että analyysissä pystyin yhdistämään kaksi erillistä aineistoa. Tekstiaineistossa anonymiteetin säilyttämisen suhteen ei ole tarvinnut tehdä suuria muutoksia aineistoon, sillä verkkoryhmän keskustelu perustui nimimerkkeihin. Lisäksi verkkoryhmään osallistuneet olivat saaneet kattavat ohjeet yksityisyyden säilyttämisestä ja turvaamisesta ryhmässä, eikä tekstiaineistossa juurikaan ollut henkilökohtaisia tietoja.

Tutkimukseni kohde on ilmiö, jonka kokijat ovat minun silmissäni selviytyjiä. Tutkimuksen tekijänä koen velvollisuutta heidän oikeuksien puolustamisesta. Tämä ehkä on myös yksi syy siihen, miksi opiskelen sosiaalityötä. Toivon, että tutkimuksen tekeminen lisää ymmärrystä vainosta ja erityisesti teknologian varjopuolista ja sitä kautta helpottaa vainoa kokeneiden mahdollisuuksia tuen saamiseen. Tutkijalla on kolme perusvelvollisuutta: velvollisuus tuottaa luotettavaa tietoa maailmasta, velvollisuus kunnioittaa tutkittavien oikeuksia ja velvollisuus ylläpitää tieteellistä julkisuutta. Nämä velvollisuudet ovat erisuuntaisia ja voivat olla tutkimuksen teossa ristiriidassa toisiinsa. Esimerkiksi tutkittavien oikeuksia tulee kunnioittaa, mutta se ei saa johtaa tulosten vääristelyyn eikä tieteen julkisuuden rikkomiseen. (Mäkelä 2006, 360.) Vaino on ilmiönä haastava ja sen

ulottuvuus ihmisen elämässä on laaja. Julkisuuden, anonymiteetin säilyttämisen vaikutukset tulosten raportointiin on pohdittava tutkimuksen loppuvaiheessa tarkkaan.

Eettisesti hyvälle tutkimukselle voidaan asettaa ammattieettisten normistojen perusteella normatiiviset kriteerit. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut tutkimuseettisen ohjeistuksen ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsittely” jonka tarkoituksena on ennalta ehkäistä epärehellisyttä ja edistää hyvää tieteellistä käytäntöä. Normisto on kolmiosainen. Ensimmäinen osa käsittelee tieteellisesti hyvää käytäntöä, johon kuuluvat muun muassa yleinen huolellisuus ja tarkkuus, rehellisyys, avoimuus, asianmukainen suunnittelu, toteutus ja raportointi ja toisten tutkijoiden työn kunnioittaminen. Toisessa osassa määritetään hyvän käytännön loukkaukset. Loukkaus voi olla edellä mainittujen käytäntöjen piittaamattomuus tai vilppi. Kolmas osa käsittelee tutkijan oikeusturvaa ja menettelyohjeet tilanteessa jossa hyviä käytäntöjä on loukattu. (Hirvonen 2006, 31-32.)

Tällä tutkimuksella on sosiaalityön eettisten periaatteiden mukainen tarkoitus; riippumattomasti tukea ja vahvistaa yhteisöjen ja yksiköiden toimijuutta ja kykyä huolehtia itsestään (Räikkä 2002, 85). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hyvä tarkoitus poistaisi eettisiä pohdintoja tutkimusprosessista. Tutkittaessa ilmiötä, sosiaalista ongelmaa, jouduin jossain kohtaa pohtimaan tapaani kirjoittaa. Tutkimuksesta ei ole tarkoitus tulla oppikirjaa kuinka vainota, vaan tuoda esille näkökulmia ilmiöön ja tekijöitä joilla tukea vainottujen turvallisuutta. Sensitiiviset aiheet herättävät lukijoissa tunteita, jonka olen pyrkinyt ottamaan huomioon kirjoitusprosessissa.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on digitaalinen vaino ja sen turvallisuusnäkökulmia. Haluan tarkastella eron jälkeistä digitaalista vainoa ilmiönä siten, että voin kuvata ilmiötä kokemuksena ja sen merkityksiä vainoa kokeneen arkeen. Toiseksi olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut eron jälkeisen digitaalisen vainon yhteydestä turvallisuuteen.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millaisia kokemuksia eron jälkeistä vainoa kokeneilla on digitaalisesta vainosta?
- 2) Miten eron jälkeisen digitaalisen vainon kohteena olleet henkilöt ovat kokeneet vainon yhteyden heidän turvallisuuteensa?

Eron jälkeisestä väkivaltaisesta vainosta on tehty kaksi sosiaalityön oppiaineen tutkimusta Suomessa vuonna 2016. Jaana Kinnusen (2016) liseniaatin työ käsittelee lastenvalvojan näkökulmaa vainoon ja Anna Nikupeterin väitöskirja (2016) käsittelee vainotujen naisten kokemuksia eron jälkeisestä vainosta. Tämän lisäksi Marjo Oinonen (2016) on tehnyt sosiaalityön liseniaatin työn sosiaalityöntekijöiden kohtaamasta vainoamisesta. Nikupeteri (2016, 39) on väitöskirjassaan tuonut esille informaatioteknologian merkityksen henkilökohtaisen turvallisuuden riskinä postmodernissa yhteiskunnassa jonka merkitystä ei tule vähätellä. Tämän vuoksi on mielestäni aiheellista tutkia rajatusti digitaalisen vainon kokemuksia ja sen suhdetta vainotun turvallisuuden kokemukseen. Turvallisuusnäkökulman tarkastelemisen tavoitteena on havaita turvallisuutta heikentäviä ja tukevia tekijöitä. Erityisesti turvallisuutta tukevat tekijät ovat olennaisia katsottaessa eron jälkeisen vainon teknologiasidonnaisuutta sosiaalityön näkökulmasta.

Informaatioteknologian käytön turvallisuuteen ja luotettavuuteen liittyy kysymys teknologian sosiaalisista vaikutuksista. Kyse on maailman rakentumisesta informaation ja kommunikaation avulla ja informaation kehityksestä yhteiskunnassa. Teknologiaan liittyy uhkakuvia ja lupauksia. Kehityksessä ja arvioinnissa käytetään usein apuna erilaisia riskinäkökulmia, joihin turvallisuus liittyy yhtenä osa-alueena. (Vornanen 2000, 325, 328.) Teknologian ja ihmistieteiden yhteinen kehittämistyö ja digitalisaation myötä nousevien ilmiöiden tutkiminen tukee sekä informaatio- ja kommunikaatioteknologian

käytettävyyden, että turvallisuuden näkökulmia. Teknologian kehittämisessä on tärkeää olla ymmärrys sen tuottamista sosiaalisista ilmiöistä.

Niin sanotun perinteisen eron jälkeisen vainon vaikutuksia on tutkittu 1990-luvulta alkaen. Vainon on todettu aiheuttavan ahdistusta, pelkoa ja sosiaalisen elämän kaventumista. Teknologian noustessa yhä suurempaan rooliin sosiaalisten suhteiden solmimisessa ja ylläpitämisessä, olen kiinnostunut siitä, miten digitaalinen vaino näyttäytyy vainottujen arjessa. Kun tutkimuksen aiheena on ilmiö, joka edustaa henkisen väkivallan toteuttamista teknologian avulla, merkittäväksi nousee turvallisuuden merkitys. Turvallisuuden näkökulmasta olen kiinnostunut siitä, miten vainoa kokeneet näkevät digitaalisen vainon merkityksen heidän turvallisuuden tunteen kokemuksessaan. Onko digitaalisella vainolla vaikutusta turvallisuuden tunteeseen ja millaisia mahdolliset vaikutukset ovat? Näen tärkeänä tarkastella digitaalista vainoa turvallisuuden näkökulmasta, sillä turvallisuuden tunteen merkitys toimintakyvylle ja hyvinvoinnille on olennainen. Sosiaalityön näkökulmasta toivon, että turvallisuusnäkökulman käsittely antaisi työvälineitä siihen, kuinka digitaalinen vaino ja sen mahdollisuus voidaan huomioida sosiaalityön asiakastyössä.

4.2 Aineiston kerääminen

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta erillisestä aineisto-osasta: neljästä haastattelusta ja verkkoryhmän keskusteluaineistosta. Vaikka aineistot ovat lähtökohtaisesti erilaisen suhteen, että haastatteluaineiston olen kerännyt itse ja verkkoryhmän aineiston olen saanut valmiiksi tuotettuna, olen suhtautunut niihin analyysissä tasavertaisina. Ennen analyysiin ryhtymistä epäilin, onko haastatteluaineistolla minulle erityisempi merkitys ja tämän vuoksi pohdin jopa kahden erillisen analyysin tekemistä. Tämä epäily osoittautui kuitenkin turhaksi, kun tutustuin aineistoon tarkemmin. Tekstiaineisto oli muodostaan huolimatta erittäin luettavaa. Ryhmään osallistuneiden tekstit ovat hyvin tarinamuotoisia joka mahdollisti aineistoon eläytymisen lähes samoin kuten haastatteluaineistoon.

Verkkoryhmän keskusteluaineisto on Varjo –hankkeen ja Naisten Linjan yhteistyössä toteuttaman vainottujen naisten suljetun verkkoryhmän tekstiaineisto. Verkkoryhmässä en ole itse ollut toimijana vaan olen saanut aineiston tutkimuskäyttöön Varjo -

hankkeelta. Haastattelut olen toteuttanut syys-lokakuussa 2016. Haastatteluita olen tehnyt yhteensä neljä kappaletta, joista kaksi on tehty videoneuvotteluyhteyttä hyödyntäen.

Vainottujen naisten suljettu verkkoryhmä on toteutettu viiden viikon aikana syksyllä 2015. Ryhmään ilmoittautui 14 naista joista neljä ei koskaan kirjautunut ryhmään. Aktiivisia keskustelijoita ryhmässä oli 7. Tämän lisäksi ryhmään osallistui kaksi työntekijää. Ryhmän jäsenet osallistuivat ryhmään nimimerkillä. Verkkoryhmä oli toteutettu keskustelupalsta-alustalla. Ryhmässä on rajatun ajan (viisi viikkoa) sisällä käyty naisten kesken erillisiä keskusteluja eri teemojen alla. Ryhmään osallistuneet olivat kirjoittaneet eri mittaisia tekstejä, joita kutsun tässä tutkimuksessa puheenvuoroiksi. Puheenvuorot olivat laadultaan erilaisia. Puheenvuoroissa oli kysymyksiä, kommentteja, lyhyitä elämänkertoja, kokemus- ja tilannekuvauksia sekä kannanottoja. Teemoja sisältävät osiot olivat hyvin erilaajuisia ja erilaisia luonteeltaan. Tutkimukseeni olen valinnut osiot ”vaino- ja väkivaltakokemukseni”, ”turvallisuusvinkit” ja ”oikeuskäsittelyt”. Verkkoryhmän keskusteluaineistoa on yhteensä 72 sivua. Keskusteluissa on yhteensä 101 puheenvuoroa. Näistä työntekijöiden puheenvuoroja oli 35 kappaletta. Työntekijöiden rooli ryhmässä oli ollut ohjaava ja keskustelua tukeva. Työntekijöiden puheenvuorot ovat olleet suurelta osin ryhmää tukevia, kuten turvallisuuteen ja juridiikkaan liittyviä ohjauksia ja kannanottoja. Työntekijät vastasivat ryhmäläisten esittämiin suoriin kysymyksiin.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Haastateltavat valikoituvat Viola ry:n sekä Oulun Ensi- ja turvakodin työntekijöiden kautta. Haastatteluita tehtiin yhteensä neljä kappaletta. Vaikka Varjo- hankkeen taustayhdistykset ovat paikallisia, on Varjo valtakunnallinen tutkimus- ja kehittämishanke. Tämä antoi mahdollisuuden aineiston keräämiseen haastatteluin valtakunnallisesti. Haastatteluiden sopiminen on tapahtunut joko sähköpostitse tai puhelimitse. Ennen yhteydenottoa työntekijät ovat varmistaneet yhteydenpidon turvallisuuden. Haastattelupaikka on valikoitunut haastateltavan toiveiden ja elämäntilanteen mukaisesti. Yksi haastatteluista tehtiin haastateltavan kotona, yksi sosiaalityön erillisessä asiakastilassa. Kaksi haastatteluista tehtiin Lapin yliopiston ACP -videoyhteyden välityksellä. Videoneuvottelu tallennettiin myöhempää litterointia varten ja tallenne poistettu välittömästi litteroinnin jälkeen. Kaikki haastattelut on nauhoitettu litterointia varten ja nauhoitukset poistettu litteroinnin jälkeen. Litteroitua tekstiaineistoa on yhteensä 58 sivua.

Koska kysymyksessä on digitaaliseen turvallisuuteen liittyvä, henkilökohtainen tutkimusaihe, pohdin pitkään, ryhdyinkö ollenkaan tekemään videoneuvotteluvälitteisiä haastatteluja. Ehdotus verkkovälitteiseen haastatteluun tuli haastateltavalta. Kävimme keskusteluja tarkkaan tietoturvanäkökulmista, haastattelun ajankohdasta ja siitä missä tutkija ja haastateltava ovat, kun haastattelua tehdään ja kuinka haastattelun tallennetta käsitellään. Huomasin keskusteluissa suhtautuvani asiaan vakavammin ja näkeväni siinä enemmän haasteita kuin haastateltavat itse. Virtuaalisten haastattelujen edut ja haitat liittyvät useimmiten siihen, että niitä verrataan kasvokkain tapahtuvaan haastatteluun (Tiittula ym. 2005, 266). Näin kävi myös minulle. Etukäteen mietin kaikkia asioita jotka voivat olla tutkimushaastattelun haasteina ja mitkä kaikki seikat voisivat estää haastatteluaineiston käytön tutkimuksessa. Haasteeni liittyivät lähinnä vuorovaikutuksen rakentumiseen videoneuvottelussa ja tietoturvatekijöihin. Kuitenkin virtuaalihaastatteluiden edetessä suunnittelusta toteutukseen totesin olleeni monessa asiassa turhaan epävarma. Haastateltavat olivat hyvin valmistautuneet haastatteluihin ja keskittyivät haastattelutilanteeseen intensiivisesti.

Virtuaalihaastatteluiden etuna on, että tutkijan ja haastateltavan ei tarvitse olla samassa paikassa jolloin voidaan säästää kustannuksissa. Haastateltava ja tutkija voivat myös itse päättää missä, itselle mukavassa paikassa he haastattelun tekevät. Toisaalta haastattelun tekeminen vaatii teknisiä valmiuksia sekä tutkijalta että haastateltavalta. Verrattuna kasvokkain tapahtuvaan haastatteluun, virtuaalihaastattelun ei kuitenkaan tarvitse olla sen ”köyhempää” vuorovaikutuksellisesti. Vuorovaikutuksen näkökulmasta sopeutamme kielenkäyttömme tilanteeseen ja opimme nopeasti tavan kommunikoida silloin kun virtuaaliyhteys vaikuttaa jonkun verran esimerkiksi siihen kuinka nopeasti ilmeet ja eleet tulevat esille. (Tiittula ym. 2005, 266-268.) Tässä tutkimuksessa virtuaalihaastatteluiden tekeminen mahdollisti valtakunnallisen otannan eikä tutkimuksen tulokset kohdistu alueellisesti. Se on sekä turvallisuusnäkökulma tutkimukseen osallistuneiden osalta, mutta sen voidaan katsoa antavan aineistoon variaatiota. Videoyhteyden sujuvuuteen ja vuorovaikutuksen vastavuoroisuuteen vaikutti internetyhteyden nopeus. Tämä ei kuitenkaan tuottanut ongelmia, sillä selkeästi sekä tutkija että haastateltava sovittivat oman puheen sekä ilmeet ja eleet siihen, kuinka tekniikka toimi. Hetkelliset hitaudet ja tekniset viilaukset toivat haastattelutilanteeseen myös hieman keveyttä ja vapautti tunnelmaa.

Haastateltavien valinnassa kriteerinä on ollut, että haastateltavat ovat kokeneet eron jälkeistä digitaalista vainoa. Haastateltavien digitaalisen vainon määrittelyn ja tunnista-

misen osalta koin riittäväksi, että työntekijä jonka kautta haastateltava ohjautuvat, on tunnistanut ilmiön. Yllättäen aineiston keräämisessä haasteeksi osoittautuivat työntekijöiden ristiriitaiset näkemykset digitaalisesta vainosta. Haastattelupyyntöjen lähettämisen jälkeen työntekijöiden kanssa käytiin keskusteluja aineistoon sopivista mahdollisista henkilöistä. Aiheen perusteella suurin osa työntekijöistä ymmärsi, että tutkimuksen haastateltavien henkilöiden tulisi olla ainoastaan digitaalisesti vainottuja niin, että muut vainon muodot eivät olisi olennaisia. Aineiston keräämiseen liittyi keskusteluja väkivaltatyöntekijöiden kanssa, jotka jäsensivät ilmiötä molemmin puolin.

Teemahaastattelun teemat pohjautuvat digitaalisen vainon ja ontologisen turvallisuuden teoreettiseen viitekehykseen. Haastattelun teemat olivat: digitaalinen vaino ja sen eri muodot, vuorovaikutus eri viestintälaitteissa parisuhteen aikana, digitaalisen vainon vaikutukset arkeen, turvallisuuden tunteen merkitys ja luottamus, itsensä suojaaminen digitaaliselta vainolta, turvallisuuden tarkistaminen, digitaalisen vainon tunnistaminen ja palvelu- ja auttamisjärjestelmä. Vaikka tutkimushaastattelut on tehty teemahaastatteluna, haastattelut ovat olleet painotuksiltaan erilaisia enkä ole ohjannut haastateltavien puhetta juurikaan. Teemojen tarkoitus on ollut raamittaa haastattelu siten, että haastateltavan on ollut mahdollisuus valmistautua haastatteluun. Haastateltavat antoivat palautetta siitä, että teemojen tieto ennen haastattelua oli heille hyödyllistä. Ensi kertaa tutkimukseen osallistuneita haastatelluista oli kaksi.

Vaikka tutkimushaastattelu rakentuu vuorovaikutuksen näkökulmasta kuta kuinkin samoilla keinoilla kuin arkipäiväinen keskustelu, tutkimushaastattelu eroaa arkipäiväisestä keskustelusta siinä, että tutkimushaastatteluun osallistuvilla osapuolilla on ennalta jossain määrin määritellyt roolit ja haastattelulla on erityinen tarkoitus. Tieto aiheesta on haastateltavalta ja tutkija on tietämätön osapuoli. Toisaalta tutkimushaastatteluun on useimmiten pyyntö tai aloite tullut tutkijalta joka myös tutkimusmetodista riippuen ohjaa tai suuntaa keskustelua. Vaikka tutkimushaastattelu voi muistuttaa spontaania keskustelua sillä on tarkoituksellinen institutionaalinen merkitys, tutkijan tiedon intressi ja siitä syystä haastattelijalla on vuorovaikutuksessa tietty roolissa. Rooleissa toimijoiden osalta merkityksellistä on se, että keskustelu on roolien toteuttamisen väline. Tämän lisäksi tilanteen institutionaalisuudesta muistuttaa tallennus. Tutkija voi myös tehdä muistiinpanoja haastattelutilanteessa joka voi korostaa tilanteen roolitusta. Tutkija ja haastateltava edustavat erilaisia sosiaalisia maailmoja, jolloin haastattelutilanteessa pyritään näiden maailmojen kohtaamiseen. Tämän vuoksi perspektiivien vaihdettavuus tuo

haastattelutilanteeseen ymmärrettävyyttä. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22-23, 36.) Roolini haastatteluissa on ollut ymmärtävä, kuunteleva ja empaattinen. Haastattelutilanteiden ilmapiiriin pyrin rakentamaan rennoksi tutkittavan aiheen vakavuudesta huolimatta. Itse en kokenut, että haastatteluissa tallentaminen ja muu haastatteluun kuuluva rekvisiitta olisi vaikuttanut tilanteeseen. Tutkijana koin merkitykselliseksi sen, missä haastattelu tehtiin. Ympäristö ja sen tuomat puitteet vaikuttivat tilanteen rauhallisuuteen ja sen luonteeseen. Asiakastyön tiloissa, virtuaalihaastatteluissa ja haastateltavan kotona tehdyt haastattelut olivat kaikki erilaisia sen suhteen, kuinka haastattelu rakentui ja mitä asioita sen edetessä piti ottaa huomioon.

Haastattelutilanteet olivat minulle vaikuttavia. Olen pohtinut paljon sitä, mitkä kaikki tekijät haastattelutilanteissa vaikuttivat siihen, millaisia ajatusprosesseja digitaalisesta vainosta minussa syntyi. Haastatteluissa yhteistä oli se, että vainosta puhuttiin ajallisesti monessa eri muodossa. Vainon paikantaminen ajallisesti haastateltavan elämässä oli ajoittain vaikeaa. Vuorovaikutustilanteena haastattelut olivat emotionaalisia. Tutkijana pyrin rakentamaan keskustelua sen kaltaisoin keinoin, että haastateltavan olisi helpompi hallita tilanne ja oma kokemus.

4.3 Aineiston analyysi

Aineisto on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Teemat olen määritellyt ilmiötä ja tutkimustehtävää tukevan teorian kautta. Koska kyseessä on fenomenologinen tutkimus, on kokemusten kuvaaminen olennaista. Teoriaohjaavassa analyysissä kokemukset haetaan aineistosta, mutta aikaisempi teoria auttaa ja ohjaa analyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2012, 96).

Tässä tutkimuksessa aiempaa tutkimusta aiheesta on teoreettisena viitekehyksenä tai analyysia ohjaavana kehyksenä ohuesti aiheen vähäisen tutkimuksen vuoksi. Olen käyttänyt teoreettista viitekehystä tukemaan aiheen rajausta ja käsitteiden määrittelyä sekä teemoittamaan haastatteluita. Sen tarkoituksena ei ole ollut luoda ennakkokäsityksiä analyysin tuloksista. Toisaalta teoriaohjaavan analyysin tavoitteena on saada aineisto ja teoria keskustelemaan keskenään tulosten muodossa. Erona aineistolähtöiseen analyysiin on, että tavoitteena ei ole luoda teoriaa aineistosta käsin.

Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaavaa vaan teorian vaikutus on tunnistettavissa analyysissä. Teoriaohjaavassa analyysissä on useimmiten kyse abduktiivisesta päättelystä. Abduktiivisessa päättelyssä tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat teorian tuomat valmiit mallit ja aineistolähtöisyys. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 95, 97.) Tässä tutkimuksessa ei ole metodologisesti noudatettu puhdasta fenomenologista tutkimusperinnettä analyysimenetelmän valinnassa. Kuitenkin olen pyrkinyt analyysissä säilyttämään teorian roolin analyysin loppuvaiheen tukena. Aineiston analyysissä on työskennelty aineistosta käsin siten, että aineisto on analysoitu ja auki kirjoitettu ensin. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkija laittaa analyysin ajaksi hyllylle ennalta ohjaavat mallinsa (Laine 2001, 33). Vasta tämän jälkeen olen palannut teoreettisiin näkökulmiin. Tämän työskentelyn tavoitteena on ollut saavuttaa kokemuksen tulkinnallisuus.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen ”*millaisia kokemuksia eron jälkeistä vainoa kokeneilla on digitaalisesta vainosta?*” tarkoituksena on kerätä kokemuksellista tietoa digitaalisen vainon muodoista ja ilmentymistä. Toiseen tutkimuskysymykseeni ”*miten eron jälkeisen digitaalisen vainon kohteena olleet henkilöt ovat kokeneet vainon yhteyden heidän turvallisuuteensa?*” olen hakenut sisällönanalyysissä merkityksiä ennakoitavuuden, riskien arvioinnin ja luottamuksen rakentumisen teemoihin. Haen merkityksiä siihen, millaisilla tekijöillä on merkitystä digitaalisen vainon ja turvallisuuden välisessä suhteessa. Olen määritellyt analyysiyksiköiksi ilmaisukokonaisuudet jotka kuvaavat digitaalisen vainon eri ilmenemismuotoja ja vainoa kokeneiden kuvauksia turvallisuudesta.

Aineistoni koostuu kahdesta erillisestä aineiston osasta: vainottujen naisten verkkoryhmän tekstiaineistosta sekä itse tekemistäni haastatteluista. Olen käsitellyt aineistoja tasavertaisesti ja ne olivat kohtalaisen tasavahvoja. Haastattelut olen nauhoittanut ja nauhat purkanut tekstimuotoon eli litteroinut haastattelut. Litterointivaiheen olen kokenut työllistäväydestään huolimatta tärkeäksi, sillä siinä olen syventynyt yksittäisiin haastatteluihin ja niiden sisältöön ensimmäisen kerran kunnolla. Haastattelujen litteroinnin jälkeen koko aineistoni on ollut tekstimuotoista. Tästä eteenpäin olen käsitellyt analyysissä aineistoani yhtenä kokonaisuutena. Tästä huolimatta analyysin alkuvaiheessa huomasin aineistojen yhdeksi saattamisen olevan minulle työlästä. Tämä johtui osaltaan siitä, että olin käyttänyt ryhmäaineistoa aikaisemmin ja tehnyt siitä yhden analyysin. Tätä kautta ryhmäaineisto oli minulle tekstinä tutumpi mutta siitä puuttui oma, erityinen

kokemus, joka syntyi haastattelujen aikana haastateltavan kanssa. Tämän vuoksi seuraava vaihe eli aineiston koodaaminen oli minulle vaikea. Analyysiyksikön määrittäminen ohjaa analyysiä vastaamaan tutkimustehtävään ja ohjaa myös aineiston laatua (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110). Kävin aineiston läpi useita kertoja koodaten siitä ne ilmaukset, jotka olivat merkityksellisiä tutkimuskysymysteni kannalta ja vastasivat määrittelemääni analyysiyksikköä. Haastatteluista otetut aineisto-otteet olen koodannut merkinnällä H ja haastattelun järjestysnumero (H1, H2, H3 ja H4). Ryhmäaineiston vastaava otemerkintä on T ja otteen järjestysnumero (T1, T2 jne.)

Analyysin vaiheet olivat; teemoittelu, pelkistäminen alaluokkiin, klusterointi yläluokkiin ja pääluokan muodostaminen. Analyysin varsinainen ensimmäinen vaihe oli aineiston teemoittelu. Teemoittelussa tarkastellaan, mitä kustakin teemasta on aineistossa saanut ja se mahdollistaa myös eri teemojen vertailua keskenään (Tuomi & Sarajärvi 2012, 93). Tämä oli minulle luonnollinen tapa aloittaa aineiston käsittely koska olin tehnyt haastattelut teemahaastatteluin. Aineiston teemat olivat jo olemassa. Tämä auttoi minua jäsentämään aineistoa ja yhtenäistämään kahta erillistä aineiston osaa yhdeksi aineistoksi. Jo tässä vaiheessa totesin aineiston olevan monisävyinen ja sisältävän paljon yksityiskohtia. Teemojen sisällöt muuttivat muotoaan jo tässä analyysin ensimmäisessä vaiheessa suhteessa haastattelussa käytettyihin teemoihin. Teemat, joita käytettiin haastattelurungossa, olivat laajoja eivätkä sisällöllisesti ohjattuja. Analyysissä sisällöt varsinaisesti alkoivat muodostua, sillä verkkoryhmän tekstiaineistoa ei ollut teemoiteltu etukäteen kuten haastattelut.

Teemoittelussa aineistosta koodatut otteet jakautuivat kahdeksaan teemaan: digitaalinen vaino ja sen muodot, vuorovaikutus eri viestimissä parisuhteen aikana, digitaalisen vainon vaikutukset arkeen, turvallisuuden tunteen merkitys ja luottamus, itsensä turvaaminen digitaaliselta vainolta, turvallisuuden tarkistaminen, digitaalisen vainon tunnistaminen ja auttamisjärjestelmä. Olen taulukossa 1 esittänyt teemojen määrälliset vahvuudet. Koodattujen aineisto-otteiden määrän perusteella digitaalisen vainon erilaisia muotoja ja turvallisuuden tunteen merkitystä ja luottamusta kuvattiin eniten.

Teema	Koodatut aineistoyksiköt (kpl)
Digitaalinen vaino ja sen muodot	34
Vuorovaikutus eri viestimissä parisuhteen aikana	19
Digitaalisen vainon vaikutukset arkeen	18
Turvallisuuden tunteen merkitys ja luottamus	24
Itsensä turvaaminen digitaaliselta vainolta	14
Turvallisuuden tarkistaminen	17
Digitaalisen vainon tunnistaminen	11
Auttamisjärjestelmä ja palvelut	16

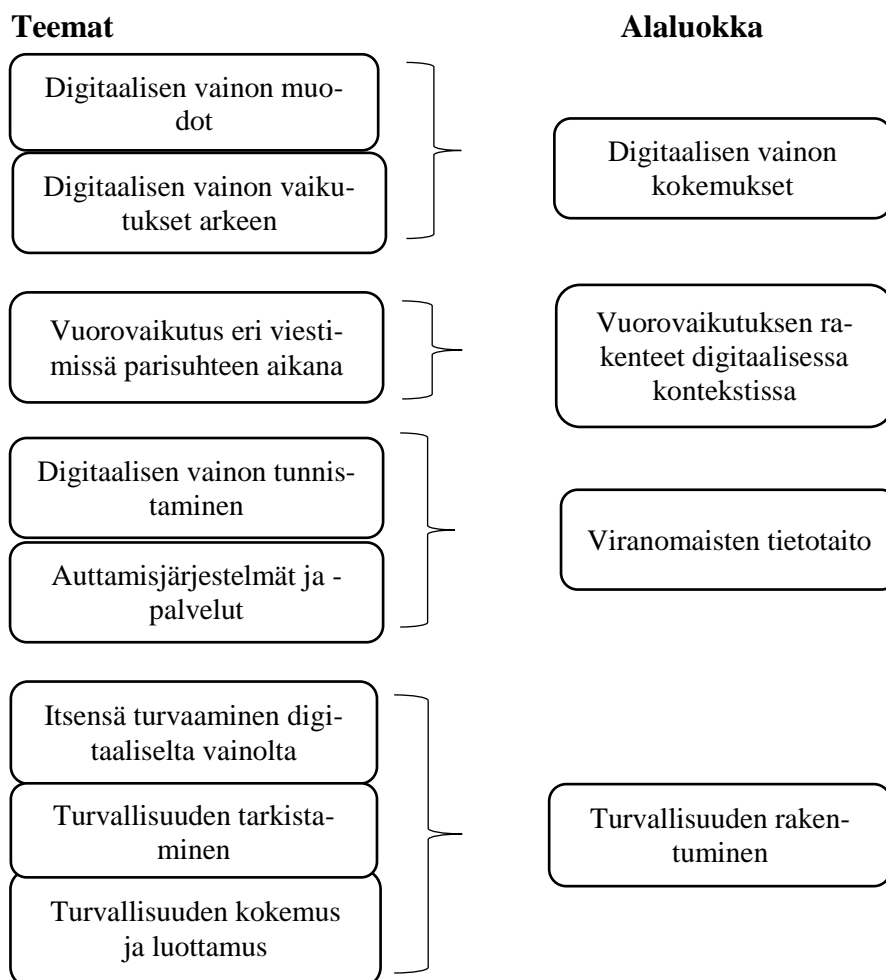
Taulukko 1. Yksiköiden määrät teemoittain.

Teemoihin sisältyi kohtalaisen suuri määrä aineistoyksiköitä. Tämän vuoksi olen taulukkoon 2 ottanut esimerkin teeman muodostamisesta. Aineistoyksiköt olivat pituudeltaan muutamasta lauseesta lähes A4 -sivun mittaiseen kommentointiin (verkkoryhmän tekstiaineisto). Aineistoyksiköiden vahvuus aineiston analyysin kannalta ei kuitenkaan ollut suhteessa aineisto-otteen määrälliseen pituuteen. Yksiköt olivat kertomuksenomaisia, ja tämän vuoksi niiden sisällöt olivat monisyisiä. Teemojen mukainen aineiston käsittely aiheutti analyysissä harhaan johtamista siten, että teemojen sisällöt rakentuivat haastatteluteemoja mukaillen, vaikka sisällöt teemoissa olivat monisyisempiä. Teemojen sisällöt olivat analyysivaiheessa monimuotoisempia, kuin mitä haastattelun teemat antavat ymmärtää. Analyysin teemojen sisällöt poikkesivat jonkun verran siitä, millä keinoin haastattelun teemarunkoa oli rakennettu esioletusten perusteella.

Koodattu aineistoyksikkö	Teema
”Mun sosiaalista mediaa seurattiin, kytättiin ja valvottiin” (H1) ”Yöllä heräsin kun tietokone oli käytössä.. Nousin tarkistamaan ja näin kun koneelta tarkistettiin käytyjä nettisivuja, juteltuja keskusteluja, tallennettuja tiedostoja, vaikka kukaan ei ollut koneen ääressä”(T9) ”Nettitilausten tekeminen mun nimissä” (T11) ”Skype, mun piti avata aina se jos mä olin jossain ja näyttää ja todistaa että olin esim siellä kaupassa” (H1) ”Asiattomilla viesteillä pommittamista, ja jokunen sähköposti” (H3) ”Hän oli laittanut tietokoneelle vakoiluohjelman niin että pystyi seuraamaan tietokoneen käyttöä tabletillaan ja puhelimella. Kaikki käyttämäni nettisivut ja Skype-puhelut jne.” (T3)	Digitaalinen vaino ja sen muodot

Taulukko 2. Esimerkki aineiston teemoittelusta.

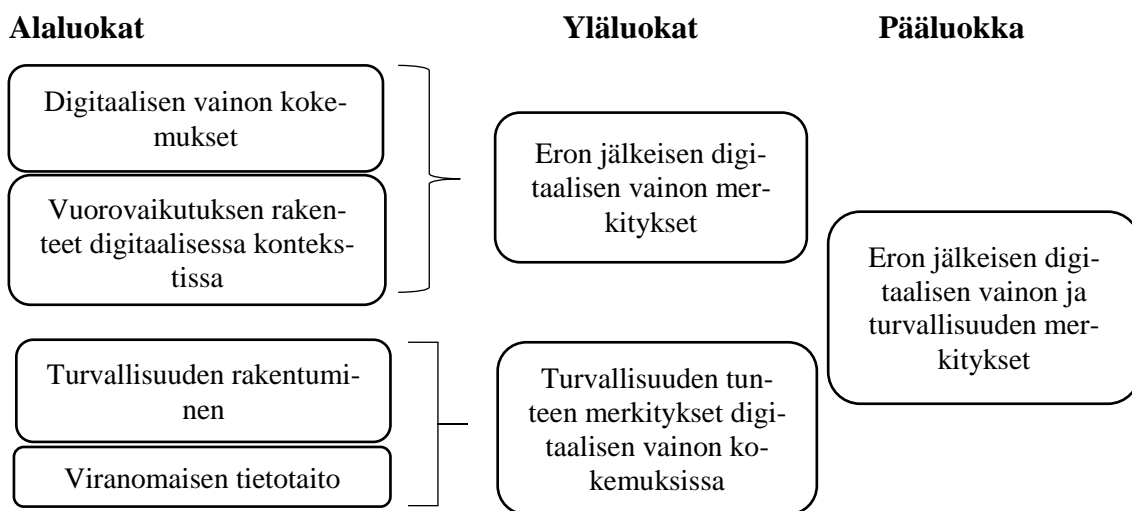
Analyysin toinen vaihe oli muodostaa teemoista alaluokkia eli pelkistää teemat. Pelkistämässä eli redusoinnissa analysoidaan teemoiteltu informaatio (Tuomi & Sarajärvi 2012, 109). Alaluokiksi ovat muodostuneet: digitaalisen vainon kokemukset, vuorovaikutuksen rakenteet digitaalisessa kontekstissa, viranomaisten tietotaito ja turvallisuuden rakentuminen. Pelkistämässä etsitään aineistosta tutkimustehtävän kannalta olennaisia ilmaisuja. Listatut, pelkistetyt ilmaukset yhdistetään ja niistä muodostetaan alaluokkia. (mt., 109.) Teemojen pelkistyminen alaluokiksi on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1. Teemojen pelkistyminen alaluokiksi.

Alaluokat kuvasivat mielestäni sitä, millaiseksi vainon kokemukset arjessa jakautuivat kokemuksiin erilaisista vainoteoista ja aiemman parisuhteen vuorovaikutuksen siirtymisestä eron jälkeiseen tilanteeseen. Parisuhteen aikana muodostuneet rakenteet puolisoiden välisessä vuorovaikutuksessa siirtyivät eron jälkeiseen tilanteeseen. Turvallisuuden rakentuminen koostui itsensä suojaamisen kokemuksista, turvallisuuden tarkistamisesta ja luottamuksesta. Turvallisuuden kokemus oli kokemus turvallisuudesta tunteena.

Analyysin kolmas vaihe oli klusterointi. Kluteroinnissa on kyse ryhmittelystä, jossa etsitään aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia liikkuen yksittäisistä ilmaisuihin yleisempiin ilmaisuihin (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110). Olen klusteroinut alaluokkien sisällön muodostaen näistä yläluokkia (kuvio 2). Yläluokiksi muodostuivat eron jälkeisen digitaalisen vainon merkitykset ja turvallisuuden tunteen merkitykset digitaalisen vainon kokemuksissa. Yläluokista muodostui pääluokka digitaalisen vainon arjen ja turvallisuuden merkitykset. Pääluokka kokoaa digitaalisen vainon merkitykset vainotun arjessa ja turvallisuuden merkitysten kokonaisuuden.

Kuvio 2. Alaluokkien jakautuminen yläluokkiin ja pääluokkaan

Analyysin yläluokat eivät olleet tasavahvoja. Digitaalisen vainon kokemuksia ja merkityksiä esiintyi määrällisesti eniten, ja parisuhteeseen liittyvää vuorovaikutusta kuvaavia aineistoyksiköitä vähiten. Parisuhteen aikaisen vuorovaikutuksen aineisto-otteet olivat kuitenkin laadullisesti merkittäviä. Analyysin vahvin osa oli turvallisuuden tarkastelu ja aineistoyksiköt turvallisuuden merkityksistä. Koska olen analysoinut aineistoa yhtenä aineistona, en ole eritellyt sitä millaisia painotuksia verkkoryhmäaineiston ja haastatteluiden välillä on.

Tämän tutkimuksen analyysin olen toteuttanut siten, että teorian rooli on analyysin viimeisessä vaiheessa. Analyysin viimeisessä, käsitteellistämisen vaiheessa analysoin aineistoa siten että oman analyysini dialogina käytän tutkimukseni teoreettista viitekehystä. Tämän olen toteuttanut kappaleissa 5 ja 6 joissa käyn läpi analyysin tuloksia. Analyysin tulokset olen kirjoittanut aineiston tuloksia ensisijaisena pitäen. Analyysin tulos-

ten kirjoittamisen jälkeen palasin teoreettisiin lähtökohtiin ja aiempiin tutkimuksiin rakentaen vuoropuhelua aineiston ja teorian välille.

5 Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemukset

5.1 Digitaalisen vainon merkitykset

Tämän tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys oli, *millaisia merkityksiä digitaalinen vaino saa vainoa kokeneiden arjessa*. Tässä kappaleessa käyn läpi analyysin tuloksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Digitaalisen vainon määrittelyn olen aloittanut sen eri muotojen tunnistamisella. Vaino on kontekstuaalista henkistä väkivaltaa ja se on sidonnainen henkilöiden väliseen suhteeseen. Erityisen merkitykselliseksi nousee vainotun ja vainoajan välinen aiempi parisuhde, parisuhteen aikainen vuorovaikutus ja siinä mahdollisesti esiintynyt väkivalta. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, millaisia digitaalisen vainon muotoja vainottujen kokemuksissa esiintyy. Digitaalisessa vainossa on kyse entisen kumppanin vainoamisesta informaatio- ja kommunikaatioteknologiaa hyväksi käyttäen. Tällaisen yksittäisen teon kuvaamiseen käytän käsitettä *vainoteko*. Digitaalisen vainon erilaiset muodot nivoutuvat muihin vainotekoihin ja saavat erilaisia ilmeneismuotoja sekä yhdessä niiden kanssa, että erillisinä tekoina eri konteksteissa. Tämän tutkimuksen aineistossa ainoastaan yhdessä tapauksessa digitaalinen vaino oli ainoa vainon muoto eron jälkeen. Kaikissa muissa vainotilanteissa digitaalinen vaino oli osa vainotekojen kokonaisuutta. Digitaalisen vainon lisäksi elämäntilanteisiin liittyy fyysisiä seuraamista, huolto- ja tapaamisriitojen pitkittämistä, perättömiä lastensuojeluilmoituksia, ilmestymistä ei-toivottuihin paikkoihin, väkivallalla uhkailua ja sosiaalisten suhteiden rikkomista juoruilla ja halventavilla tarinoilla.

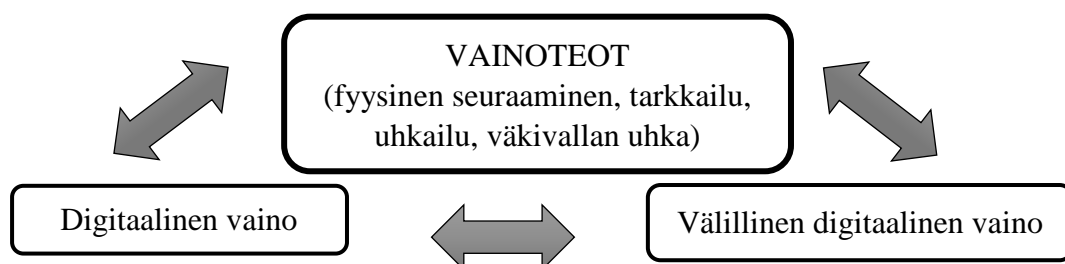
Digitaalista vainoa kokeneet kuvaavat runsaasti erilaisia tapoja, joilla heitä on vainottu. Vainoteot jakautuivat karkeasti älypuhelimien seuraamiseen, entisen puolison seuraamiseen eri paikannuspalveluilla (GPS, puhelimen paikannuspalvelut), sosiaalisen median käyttöön ja erilaisten älylaitteiden avulla entisen puolison tietosuojan rikkomiseen. Tämän lisäksi eri viestintäkanavia käytetään yhteyden saamiseksi entiseen puolisoon. Tällaisia saattoivat olla jatkuvat, toistuvat ja intensiiviset ei-toivotut puhelut (perinteiset ja videopuhelut) sekä erilaiset viestit (MSM, Messenger, Whatsupp). Viestien määrä on yleensä erityisen suuri, useimmiten jopa satoja viestejä päivässä. Viestien sisältö on pääasiassa uhkaavaa, asiatonta ja painostavaa. Sisällössä vaihteli myös kosiskeleva, hyvittelevä ja anteeksipyytävä sisältö. Sisällöt aiheuttavat pelkoa, ahdistusta ja hallinnan tunteen menettämistä.

Mun sosiaalista mediaa seurattiin, kytättiin ja valvottiin (H1)

*..huomasin jossain vaiheessa että puhelimeen oli ilmestynyt semmonen kuvake, joku ihmeellinen. Niin se oli vakoilu-ohjelma, se oli tallentanut kaikki mun puhelut ja viestit.. (H4)
 Kuvaani jaettiin seksipalstoilla, nettitilauksia tehtiin nimissäni. (T11)
 Hiljattain ihmettelin miksi televisio alkoi säädellä asetuksia ääniä itse. Vaivalloisella haulla huomasin että ex-mies pystyi seuraamaan television käyttöä ja käytyjä nettisivuja tabletillaan ja puhelimella. (T8)*

Virtuaalimaailman sosiaaliset ja interaktiiviset alustat; sosiaalinen media ja keskustelupalstat sekä erilaiset yhteisöt ovat ympäristöjä, joita vainoaja käyttää entisen puolison nolaamiseen, maineen tahraamiseen ja häpäisemiseen. Myös entisestä puolisoista tai yhteisistä lapsista kuvia ja videoita julkaistiin ja levitettiin internetissä. Digitaalisen vainon teoilla näyttäisi olevan sosiaalinen motiivi. Vaikka osittain vaino on peiteltyä, esiintyi myös vainotekoja, joiden tarkoitus on olla näkyvää ja aiheuttaa sosiaalista haittaa. Digitaalisessa vainossa on performatiivisia puolia. Verkossa vainoaja saa nopeasti suuren yleisön teoilleen sekä mahdollisesti sosiaalista tukea. Digitaalisen vainon teoissa yleistä on se, että tekoja ei erityisesti peitellä ja osassa teoissa on tarkoituksellista hakea mahdollisimman suurta yleisöä teoille. Esimerkiksi yleisenä digitaalisen vainon yhteydessä näyttäytyy internetin keskustelupalstoilla tai sosiaalisessa mediassa tapahtuva häirintä.

Digitaalisen vainon teot jakautuvat eri muotojen lisäksi vainoajan oletetun motiivin perusteella. Digitaalisen vainon tekojen tarkoituksena on häiritä, aiheuttaa haittaa ja pelkoa vainotussa. Näistä vainoteoista erottui ne digitaalisen vainon teot, jotka ovat välillisiä suhteessa muihin vainotekoihin.

Kuvio 3. Välillinen digitaalinen vaino.

Välillinen vaino näyttäytyi aineistossa erilliseksi digitaalisen vainon muodoksi. Vainon muotona vainoajan käyttäytyminen oli erilaista suhteessa entiseen puolisoon ja vainolla oli erisuuntainen motiivi. Välillisen vainon tarkoitus on saattaa entisiä puolisoita lähemmäs toisiaan siten, että vainoajalla olisi mahdollisuus haavoittaa entistä puolisoaan.

Välillinen digitaalinen vaino koostuu sellaisista vainoteoista, joiden tarkoituksena on edesauttaa vainoajaa muissa vainoteoissa, esimerkiksi fyysisessä seuraamisessa tai mahdollisessa fyysisen väkivallan toteuttamisessa. Tämä tarkoittaa, että tällaisessa tilanteessa digitaalinen vaino ei ole ainoa vainon muoto. Vainoajan motiivi teknologian käyttöön on päästä fyysiseen kontaktiin vainotun tai yhteisten lasten kanssa. Välilliseen digitaaliseen vainoon liittyy tällöin fyysisen väkivallalla uhka. Välillisen vainon tilanteessa fyysisen väkivallan riski vainoajan tavoittaessa entisen kumppanin on suuri. Teknologian avulla tietojen kerääminen entisestä puolisoista on selkeästi tarkoitushakuista ja tavoitteena on paikantaminen. Välillinen vaino erottuu digitaalisen vainon teoista ja motiiveista vainoajan toiminnan intensiivisyydellä. Välillinen vaino on toimintana intensiivisempää ja haitallisempaa psyykkisesti ja sosiaalisesti vainotuille kuin muut digitaalisen vainon teot. Intensiivisyys tarkoittaa vainon jatkuvuutta, esimerkiksi jatkuva sosiaalisen median tai paikannuslaitteiden seuranta tai tekojen voimallisuus ja haitallisuus.

Se on periaatteessa mun suurin uhka. Jokaisen askeleen jonka mä otan, mä teen sen tietoisesti. Koska muuten multa voi mennä henki. (H1)

Välillinen vaino eroaa myös näkyvyydessä, sekä vainotulle että julkisesti suuremmalle yleisölle. Digitaalisen vainon tarkoitus on olla näkyvää ja siinä määrin ilmeistä, että vainottu on tietoinen vainoajan tekemisistä. Anonymiteetin säilyttäminen ei ollut merkityksellistä vainoajalle. Koko ajan kehittyvä teknologia mahdollistaa kuitenkin vainoajan toimimisen anonyymisti, jälkiä jättämättä. Välillisen digitaalisen vainonteoille tunnusomaista on, että ne pyrittiin pitämään vainotulta salassa. Vainotuille digitaalinen vaino selvisi useimmiten myöhemmin, yleisesti silloin kun vainoaja on fyysisesti tavoittanut entisen puolison. Voidaan ajatella tämän johtuvan vainoajan motiivista. Digitaalinen vaino, jota ei ole yritetty salata tai peitellä, on kyseessä silloin, kun tarkoituksena ei ole lähestyä entistä puolisoa fyysisesti. Kun vainoajan tarkoitus on aiheuttaa vainotussa pelkoa ja ahdistusta, vainotekojen on tarkoitus myös olla näkyviä.

Digitaalinen vaino sellaisena kuin se tässä tutkimuksessa on kuvautunut, vastaa useimpien tutkimusten (mm. Burke ym. 2011; Henry & Powell 2015; Strawhun ym. 2013) määrittelyä digitaalisesta vainosta yleisesti, silloin kun sitä ei yhdistetä parisuhteeseen tai eron jälkeiseen kontekstiin, ja vainottu voi olla esimerkiksi vainoajalle tuntematon henkilö. Välillisen digitaalisen vainon määrittely on tiiviissä yhteydessä vainon laajempaan verkostoon yksittäisenä vainotekona. Tässä tutkimuksessa esille tullut digitaalisen

vainon välillisyys on lähellä teknologia-avusteisen vainon määritelmää, jossa informaatioteknologian käyttö on tiivis osa vainon eri muotoja ja välineitä.

Taustalla oleva aikaisempi parisuhde tekee digitaalisesta vainosta kokijalleen erityisen haavoittavaa. Parisuhteessa puoliset tietävät toistensa henkilökohtaisia tietoja (henkilötunnus, puhelintiedot, erilaiset verkkotunnuksia) sekä arkaluontoisia ja intiimejä yksityiskohtia toisistaan, jotka mahdollistavat tietoturvan rikkomisen. Esimerkiksi salasanojen selvittäminen on helpompaa silloin kun tietää henkilökohtaisia, yksityiskohtaisia asioita entisen puolison elämänhistoriasta ja hänelle merkityksellisistä asioista. Tämän lisäksi entisen puolison käyttäytymismallit, rutiinit ja tavat ovat tuttuja. Esimerkiksi puhelimen käyttötavat ja tiettyjen sovellusten käyttäminen lisäävät vainottujen haavoittuvuutta. Haavoittuvuuden lisäksi erittäin henkilökohtaisten tietojen käyttäminen on häiritsevää ja aiheuttaa pelkoa siitä miten entinen puoliso käyttää tietojään. Digitaalisessa vainossa hallinnan kannalta merkityksellistä on juuri henkilökohtaiset tiedot.

Sosiaalisen median käyttö digitaalisen vainon kanavana tuli tässä tutkimuksessa esille voimakkaasti. Sosiaalista mediaa voidaan käyttää entisen puolison pelon ylläpitämiseen hiljaisella, osittain näkymättömällä kommunikaatiolla. Sosiaalisen median kautta vainoaja pystyy uhkaamaan naamioimalla uhkaukset yksittäisiin julkisiin julkaisuihin. Vainoaja esimerkiksi julkaisee omalla Facebook-tilillään julkisena kuvia, jotka ovat peräisin entisen puolison Facebook-tililtä tehdäkseen selväksi, että hän seuraa entisen puolison sosiaalista mediaa. Kuvilla, videoilla ja kommentteilla on merkityksiä, jotka liittyivät aiempaan parisuhteeseen ja jotka vain entinen puoliso ymmärtää. Näin saatiin muodostettua pelon ilmapiiri, mihin ei liittynyt suoria uhkauksia.

”Kaikella mitä hän sinne laittaa on merkitys, kaikilla rakkausrunoilla.. hän ottaa mun seinältä kuvia.. ja laittoi mun profiilikuvan maalauksen omaksi taustakuvakseen kertoakseen että minä tiedän. Hän myös uhkailee omalla facebook seinällään, laittaa tämmösiä tosi raakoja, väkivaltaisia videoita, joissa hän sanoo että ”minä ensin annan sinulle anteeksi ja sen jälkeen minä tapan sinut” Ja kun mä laitoin sen Googlen hakuun ja sieltä lävähää se sen profiili mun taustakuvalla..” (H1)

Vainoajat saattoivat julkaista Facebookissa videoita, joissa on piiloviesti entiselle puolisolalle. Tällainen on voinut olla esimerkiksi yksittäinen musiikkivideo jostakin parisuhteesta merkittävästä laulusta, tai internetistä poimittu video väkivaltatilanteesta. Vainotut kokivat nämä yksittäiset julkaisut ahdistavina ja ne aiheuttivat turvattomuutta ja pelkoa. Julkaisut eivät useinkaan sisältäneet suoria uhkauksia tai pelottelua.

Keskeistä digitaalisen vainon muodoissa näyttäisi olevan yksityisten, arkaluotoisten tietojen hallussapito, tietojen käytön ennakoimattomuus ja pelolla hallitseminen. Digitaalinen vaino eri muodoissaan lisäsi vainon verkkoa vainotun elämässä. Tämän tutkimuksen antamat merkitykset digitaalisen vainon kokemuksille ovat samansuuntaisia Strawhun ym. (2013) toteamukselle siitä, että digitaalista vainoa ei tee merkitykselliseksi yksittäinen teko vaan subjektiivinen tunne, minkä vainoteko aiheuttaa ja sen vaikutukset vainottuun. (mt. 716-717.)

5.2 Digitaalinen vaino arjessa

Entisen puolison toimesta vainotuksi joutuminen teknologian välityksellä on merkityksellinen kokemus. Digitaalinen vaino kokemuksena arjessa kuvautuu tässä tutkimuksessa osittain epäselvältä ja hankalasti rajautuvana, mutta erityisesti subjektiivisena ilmiönä. Digitaalisen vainon kokemus tarkoittaa vainotuille arjen toimijuuden rajoittuneisuutta ja erityistä tarkkaavaisuuden säilyttämistä. Digitaalisen vainon merkitys arjessa näyttäytyy vähintäänkin häiritsevänä ja pahimmillaan fyysisen turvallisuuden uhkana. Se millaisesta uhasta on kyse, määrittelee kuinka vaikutukset näkyvät vainotun arjessa. Vainon kokemus vaikuttaa puolestaan siihen, miten he suhtautuvat yksityisyyteensä eri yhteyksissä. Digitaalinen vaino arjessa koetaan kiusallisena ja rajoittavana. Digitaalisella vainolla on myös kevyempi puoli, johon osa vainotuista suhtautuu siten, että vaino ei rajoita tai hankaloita arkea, mutta on ärsyttävää.

Digitaalisen vainon kokemus vaikuttaa vainotun kokemukseen ajasta ja paikasta, mikä vaikuttaa arjessa toimimiseen. Erityisesti teknologian avulla toteutettu vaino sumentaa ajan ja paikan kokemusta arjessa, sillä vaino ja sen mahdollisuus ovat läsnä koko ajan ja joka paikassa. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian tuottama sosiaalinen maailma on läsnä ympäri vuorokauden eikä ole riippuvainen fyysisestä läsnäolosta. Digitaalinen vainon on vainon kiinnittymistä tähän osittain rajattomaan ja vapaan kommunikaation maailmaan. Vainon kuvaamisessa ja siitä puhumisessa oli ajattomuuden vaikutelma. Esimerkiksi vainoa kokenut puhui vainosta ja vainoteoista presensissä (minua vainotaan tällä hetkellä), kuten ne tapahtuisivat tällä hetkellä. Erityisesti haastatteluissa kävi ilmi, että viimeisimmästä vainoteosta saattoi olla useita vuosia. Tämä kertoo mielestäni siitä, kuinka merkityksellistä on vainon ulottuvuus vainotun arjessa. Vainotekojen laskeminen tai määrittäminen ei ole olennaista silloin, kun henkilö kokee vainoa. Vaino on kokemuksena vainotun arjessa vainoteoista huolimatta ja niiden välissä.

”Ootappa ku mä lasken.. jos mä äkkiä sanosin että viisi vuotta, se vois olla varmaan aika lähelle. Siitä ei toki koko aika ole ollut sellasta aktiivista. et se on mennyt aikalaille silleen tsunamin kaltaisesti. et välillä meri vetäytyy ja on hiljasempaa ja sitten tulee ihan urakalla vettä niskaan. Mut nyt on ollu pitkään, alkaa ittekin hirvittää kun sanon että pitkään on ollut hiljasta, mutta on, pitempään jo ollut rauhallista” (H2)

Sosiaalisen median tuottama mielikuva siitä, että henkilöiden tulee olla koko ajan tavoitettavissa, tuottaa ristiriitoja digitaalista vainoa kokeneiden sosiaalisiin suhteisiin. Digitaalista vainoa kokeneet käyttivät sosiaalista mediaa ja kommunikaatioteknologiaa sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen, mutta he hallitsivat kommunikointia sekä teknisesti että rajaten omaa toimintaa internetissä.

Digitaalisen vainon koettiin vähimmilläänkin vaikeuttavan arkea ja erityisesti sosiaalisia suhteita. Yhteydenpito läheisten kanssa on rajoittunutta. Vainotut kuvaavat esimerkiksi puhelimen ja internetin käyttöä hankalaksi tai jopa epämiellyttäväksi. Useimmat ovat salanneet yhteystietonsa ja niiden hallinta on olennaista arjen toimivuuden turvaamiseksi. Kaikki tämän tutkimuksen aineistoon kuuluneista vainotuista ovat jossain vaiheessa käyttäneet kahta erillistä puhelinta häirinnän minimoimiseksi. Osa vainotuista ei voinut käyttää internetiä omassa kodissaan, vaan internetyhteyden käyttäminen vaati julkisessa tilassa ja internetyhteydessä olevan koneen. Tällaisia vaihtoehtoja olivat esimerkiksi kirjastojen tai kahviloiden yleiset tietokoneet. Osa vainotuista käytti internetiä ainoastaan työpaikallaan. Yhteistä digitaalista vainoa kokeneiden suhtautumisessa teknologiaan oli harkitsevuus. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian käyttöönottoon suhtauduttiin harkitsevasti, vakavasti ja osittain epäilevästi.

Se vaikutti merkittävästi kun ei pystynyt keskittymään asioihin.. puhelin piipitti jatkuvasti. Ei saanut rauhaa. Ja kyllähän se tavallaan eristi, kun puhelin oli aina äänettömällä kun ei halunnut kuulla sitä ääntä. (H3)
Kyllä sitä on tullut silleen varovaiseksi. Ja epäluuloiseksi. (H2)

Kommunikaatioteknologian rooli sosiaalisten suhteiden ylläpidossa on siinä määrin sulautunutta arkipäivään, että digitaalisen vainon merkitys sosiaalisiin suhteisiin on merkittävä. Kommunikaatiolaitteiden epäsäännöllinen käyttö tuottaa hankaluuksia ylläpitää tiiviitä ihmissuhteita. Epäsäännöllisyys ja tavoittamattomissa oleminen näyttäyty läheisille. Digitaalisen vainon vaikutusten poistaminen on monimutkaisempaa kuin teknologian poisrajaaminen arjesta. Vainon kokemus kiinnittyy kokijan arkipäiväisiin toimintoihin. Digitaalisen vainon vaikutukset arjessa näkyvät myös sen jälkeen, kun yhte-

ys vainoajaan on poikki. Vainoa kokeneet ovat luoneet käyttäytymismalleja jotka tukevat heidän arjen toimijuutta ja ne säilyvät, vaikka vainosta tai vainoajan liikkeistä ei olisikaan tietoa.

Yksityisyyden merkitys on korostunutta digitaalisen vainon kontekstista riippumatta. Digitaalista vainoa kokeneet kuvaavat yksityisyyden rajojen olleen väljempää ennen vainokokemusta. Yksityisyyden säilyttäminen näkyy erityisesti omien henkilö- ja yhteystietojen hallintana ja arjen toimien kontrollointina. He ovat tarkkoja siitä, mitä asioita he kertoivat eri yhteyksissä ja kuinka solmivat sosiaalisia suhteita. Tämä vaikuttaa myös kokemukseen niin sanotusta tavallisesta arjesta ja elämästä. Digitaalista vainoa kokeneet kuvasivat elävänsä heille tavallista arkea mutta siihen liittyi asioita joista valtaosa heidän läheisistäänkään ei tiennyt. Arkeen liittyi turvallisuutta tukevia elementtejä, kuten puhelimen ja internetin käyttöön liittyviä rutiineja joista vainoa kokeneet eivät olleet halunneet kertoa läheisilleen tai sukulaisilleen.

Se on semmosta, peliä.. koko arki. Mua ei kiinnosta käyttää puhelinta ja mä en jaksa selitellä kellekään. Ja oikeastaan hävettää edes kertoa kenellekään miks en. (H4)

Henry ja Powell (2015) toivat esille tutkimuksessaan virtuaalimaailmassa nuorten, erityisesti naisten, rajattoman ja yksityisyyden romuttavan käyttäytymisen mikä altisti heidät eron jälkeiselle vainolle ja virtuaaliselle häirinnälle. Tämä ei kuitenkaan tullut esille tässä tutkimuksessa. Vaikka digitaalisen vainon myötä kiinnitettiin enemmän huomiota omaan sosiaalisen median käyttöön ja käyttäytymiseen internetissä, se ei suuresti muuttanut eron jälkeen. Useimmat eivät voineet ylläpitää esimerkiksi Facebook-tiliä, sillä vainoaja on löytänyt sen useita kertoja peittelyistä huolimatta. Sosiaalisen median käyttäminen asioiden jakamiseen ystävien kesken on lähes mahdotonta tai vähintäänkin erittäin tarkkaan harkittua. Mikäli vaino kohdistui sosiaaliseen mediaan omalaatuiset, toistuvat ja persoonalliset toimintatavat sosiaalisessa mediassa paljastivat henkilöllisyyden ja altistivat vainon jatkumiselle. Suuret muutokset sosiaalisen median käytössä eron jälkeen voivat johtua siitä, että parisuhteen aikana sosiaalisen median käyttöä oli jo rajoitettu. Sosiaaliseen mediaan tallennettu ja sitä kautta julkaistu informaatio on tekijä, mikä altistaa digitaalisen vainon lisäksi muulle virtuaalimaailmassa tapahtuvalle väärinkäytökselle. Sellaiset henkilöt joilla on vaikeuksia rajata informaatiota, jota he julkaisivat sosiaalisessa mediassa, ovat korkeimmassa riskissä joutua väärinkäytösten uhriksi internetissä (Saridakis ym. 2015, 1).

Vainoa kokeneiden arki on hyvin hallittua. Esimerkiksi rutiinit vaikuttivat arkeen nostamalla uhkaa vainoajan kohtaamisesta. Tämä tulee esille erityisesti välillisen digitaalisen vainon kokemuksissa, joissa teknologiaa käytettiin hyväksi muiden vainotekojen toteuttamiselle. Vaikka digitaalisen yhteydenpitoväylät olivat suljettuna, rutiinit tuottavat turvallisuusuhan, sillä rutiinit tuottavat ennustettavuutta henkilön käyttäytymisestä. Tämä vaikeutti erityisesti niiden vainottujen arkea, joilla on lapsia.

*Me ei voida ylläpitää mitään rutiineja, me ei voida liikkua niinku ennen.
Meillä ei ole mitään samaa paikkaa esim missä me käydään. (H1)*

Digitaalinen vaino on huomion arvoinen myös työelämässä. Digitaalinen vaino näyttäytyy vainotun työelämässä erityisesti julkisten ammattien kautta. Monet työhön liittyvät tiedot, kuten työntekijöiden yhteystiedot ja valokuvat ovat internetsivuilla. Monet työnantajat käyttävät aktiivisesti erilaisia sosiaalisen median kanavia ja kuvamateriaalia työn esille tuomiseen. Digitaalisen vainon kokemus vaikuttaa siihen, kuinka työntekijänä suhtautuu työn julkisuuteen. Eri työnantajat suhtautuivat tämän tutkimuksen mukaan eri tavoin yksityisyyden suojaamiseen. Lähtökohtaisesti suhtautuminen on ollut myönteistä ja vainoa kokeneen anonymiteettia on tuettu ja mahdollisesti uudelleen järjestelty tehtäviä.

Perinteisen vainon vaikutukset arjessa ovat yhteydessä turvallisuussuunnitteluun vainottujen kanssa. Väkivallan uhka ei pelkästään määrittele vainon aiheuttamaa vaikutusta vainotussa. (Logan & Walker 2015, 15-16.) Digitaalinen vaino aiheuttaa vainotulle näkymättömät kalterit, jotka määrittävät arjen toimijuutta. Vainon prosessissa digitaalinen vaino on osaprosessi, jonka vaikutuksista osa näkyy välittömästi ja osa pidemmän ajan kuluessa. Digitaalisen vaino on ajasta ja paikasta riippumaton ja se vaikuttaa vainotun elämän laatuun jokaisella osa-alueella.

5.3 Vuorovaikutuksen rakenteet digitaalisessa kontekstissa

Digitaalisen vainon ilmiö on sidoksissa entisen parisuhteen vuorovaikutukseen ja siinä esiintyneeseen väkivaltaan ymmärrettäessä vaino parisuhdeväkivallan jatkumona. Vainoa kokeneet kuvaavat teknologian hallinnan olleen puolison vastuulla parisuhteen aikana. Useimmat kertovat, että he eivät tienneet puhelinliittymien tai internetyhteyksien sopimusten yksityiskohtia parisuhteen aikana eikä digitaalisten laitteiden hankinta tai käyttö ollut heidän vastuullaan. Tämä mahdollisti vainon teknologian avulla eron jälkeen, sillä sopimusten ja laitteiden hallinta jäi entiselle puolisolle. Entisellä puolisollla

on myös käsitys siitä, millaiset tiedot ja taidot vainotulla on suhteessa teknologian käyttöön, mutta myös näkemys tavasta käyttää teknologiaa. Osittain kyseessä on ollut parisuhteessa olemassa olevat ”työn jaot” puolisoitten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen kautta. Osa vainoa kokeneista kuvasi kommunikaatioteknologian olleen parisuhteen aikana väline rajoittaa tai jossain määrin vähätellä puolisoa.

Yhdysvalloissa tehdyssä yliopisto-opiskelijoille tehdyssä tutkimuksessa on tutkittu parisuhteessa esiintyneen väkivallan ja eron jälkeisen aggressiivisen verkkokäyttäytymisen yhteyttä. Vastaajista (540kpl) puolet (50,4%) ilmoitti kokeneensa molempia. (Marganski & Melander 2015, 12, 17.) Vaikka tutkimuksessa ei varsinaisesti tutkittu digitaalista vainoa, on prosentuaalisuus merkittävä. Tässä tutkimuksessa yhteys digitaalisen vainon ja sitä edeltäneen kommunikoinnin välillä on selkeä. Digitaalista vainoa oli edeltänyt parisuhteessa kommunikoinnin hallinta ja parisuhteessa teknologiaa oli käytetty kommunikoinnissa hallinnan ja henkisen väkivallan välineenä. Parisuhteessa puolisoitten välinen kommunikointi tapahtui pääasiassa perinteisin puheluin, erilaisin viestisovelluksin ja videopuheluin.

Puhelimen käyttö ja erilaiset sovellukset ovat pääasiallinen arkisen kommunikoinnin väline. Siihen liittyi myös vallankäytön elementtejä. Puhelin ei ole yksityinen vaan puoliso hallitsi puhelinta. Puhelimen ja esimerkiksi videopuheluiden kautta puolison olinpaikka tarkastettiin, kontrolloitiin liikkumista, sitä kenen seurassa ja miten puoliso käyttäytyi. Kontrollointi laajeni ja voimistui ajan myötä.

Ensin se halus vaan tarkistaa mun puhelimen.. sit se teki siitä semmosen että aina halus kattoo mun puhelimen,, sit se halus nähdä mun Facebookin. Tarkisti oliko mulla miespuolisia kavereita. Ja ketkä ne miespuoliset kaverit oli. Pahimmillaan se oli sitä että tää mies lähti baariin ja minä nukuin sitten Skypekameran valvovan silmän alla. Hän käskytti mut sohvalle ja siinä kohtaa mä olin niin peloissani että mä vaan mietin sitä ulospääsyä ja tottelin että mitä hän tekee. (H1)

Vainoa kokeneet kuvaavat vuorovaikutusta parisuhteen aikana aaltoilevaksi ja ennakkoimattomaksi. Puolisoitten välinen vuorovaikutus on valtaa käyttäneen puolison kontrolloimaa myös digitaalisessa kontekstissa. Valtaa käyttänyt osapuoli määritteli, miten parisuhteessa kommunikointiin. Vuorovaikutus on rajatonta siten, että se ei noudattanut yhteisiä tai yleisiä sosiaalisia säännönmukaisuuksia. Vuorovaikutus voi olla voimakasta ja rajatonta siten, että valtaa käyttävä osapuoli vaatii puolisoitten välillä koko aikaista yhteydenpitoa ja avoimuutta. Toisaalta valtaa käyttävä osapuoli voi eristää puolison

teknologian avulla. Tämän kaltaisissa tilanteissa puoliso tai myöhemmin vainoaja eristää puolison siten, että tämä jää vuorovaikutuksessa marginaaliseen osaan. Jerry Finn ja Teresa Atkinson (2009, 53-54) ovat määritelleet teknologian merkitystä väkivaltaisessa parisuhteessa käsitelleessä tutkimuksessaan teknologian tämän hetkessä muodossaan tehokkaimmaksi keinoksi kontrolloida puolison sosiaalista elämää, ja eristää parisuhteen ja kodin ulkopuolisesta elämästä.

T: Miten hän suhtautui siellä facebookissa sinuun? Millaista teidän kommunikointi oli siellä?

H: Meillä ei oikeastaan ollu, hän vaan stalkkas mun tilin. Mun ystävät. Ja sit heitti kavereistaan ulos. Ja sano että minä haluan suojella sinua. Kun minulla on ongelmia sen sedän kanssa. Minä haluan pitää sinut piilossa ja suojella sinua. Ihan hevon peetä. (H1)

Valta parisuhteessa ja sen jälkeisessä vainossa koostui toiminnallisesta vallankäytöstä, jossa vallankäytön avulla entinen puoliso saa puolison toimimaan vastoin tahtoaan entisen puolison haluamalla tavalla. Entinen puoliso käyttää valtaa myös toimimattomuudella. Sosiaalinen media, erityisesti Facebook on vahvassa roolissa parisuhteessa. Parisuhteen aikana puoliset eivät kommunikoineet sitä kautta, eivätkä olleet Facebookissa ”kavereita”. Facebook koettiin henkilökohtaiseksi sovellukseksi, joka toimi monin eri tavoin vainon välineenä.

Hän teki sitä varten oman Facebook-tilin joka oli minun ja lasten kaveri. Tämmönen perheen sisäinen Facebook -kuvio. Minusta se oli ihan naurettavaa.. Kuvastihan se nyt sitä meidän tilannetta! (H2)

Mä tein kaiken niinkö feikkiä. Hän löysi mun facebookit, kaikki tämmöset, hän aktiivisesti etsi.. mä käytin ihan väärä nimiä ja.. mut hän on aina löytänyt ne. Niinku tän viimeimmänkin joka oli tyyliä ulkomaalainen profiili. Sillon kun me kadottiin, mun sometili, mun puhelin.. kaikki pois. Ja uudet. Ja silti ne on päätyneet eteenpäin. (H1)

Sosiaalisen median rooli parisuhteessa on ollut vainon väline, jolla kontrolloitiin puolisoa ja myös pyrittiin saamaan tietoa puolison sosiaalisesta elämästä. Puoliso hallitsi parisuhteen ulkopuolisen kommunikoinnin, ja sitä kautta minimoi sen. Toisaalta puoliso halusi kommunikoinnin olevan läpinäkyvää, jonka pystyy määrittelemään Facebookissa tarkasti. Sosiaalinen media mahdollisti kontrolloidun puolison eristämisen, eikä hänellä ollut käsitystä siitä, miten puoliso käyttäytyi sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen median yhteisöllisyyden ja yhteisen kokemuksellisen jakamisen idea kapeni jo parisuhteen aikana ja sen käyttötarkoitus muuttui. Teknologian hallinta oli parisuhteen aikana osa eroamisen mahdollisuuden minimoimista (Henry & Powell, 2015, 114).

Parisuhteen aikaisessa vuorovaikutuksessa on tässä tutkimuksessa näyttäytynyt pakottavan kontrollin piirteet. Jennifer Perry (2016, 5-7, 10) on määritellyt pakottavan kontrollin parisuhteessa ja sen jälkeen jatkuvana vallan väärinkäyttönä. Pakottavan kontrollin käsite alleviivaa vallankäyttöä ilman fyysistä väkivaltaa. Pakottava kontrolli vaikuttaa ihmisen olemisen jokaisella alueella; se voi olla eristämistä, taloudellista kontrollia, alentamista ja arkielämän seuraamista. Pakottavassa kontrollissa vuorovaikutuksen säännöt sanelee vallankäyttäjä, määritellen miten uhri voi käyttäytyä. Vallankäytön välineenä on pelko, pelko fyysisestä väkivallasta huolimatta siitä, onko sitä parisuhteessa esiintynyt. Pakottavan kontrollin määrittelyssä tulee esille sosiaalisten suhteiden kontrollointi, ja sen yhteys informaatioteknologian käyttöön parisuhteen aikana. Nämä näyttäytyvät samankaltaisina kuin tässä tutkimuksessa aineistossa kuvattu vuorovaikutus parisuhteen aikana. Perry korostaa määrittelyssään sitä, että parisuhteessa valtaa käyttävä osapuoli vie yksityisyyden jo parisuhteen aikana. Tässä tutkimuksessa ei tullut esille seksuaalisuuteen liittyvää intimitetin rikkomista. Perryn (2016, 15) mukaan yksi pakottavan kontrollin digitaalisen kontrollin motiivi on estää puolison lähteminen suhteesta, joka tässä tutkimuksessa tulee esille merkittävänä osana teknologista vallankäyttöä. Ennen eroa vallankäyttö on ollut kumuloitunutta, voimakasta ja joissain tapauksissa kohdistunut myös muihin läheisiin. Eron jälkeisessä vainotilanteessa on selvinnyt seikkoja, joiden perusteella entinen puoliso on jo parisuhteen aikana selvittänyt puolison mahdollisia suunnitelmia eron jälkeen. Näiden tietojen hankkiminen ja käyttäminen vainoamisessa eron jälkeen oli tavallista.

6 Turvallisuuden tunteen merkitykset digitaalisen vainon kokemuksissa

6.1 Turvallisuuden kokemukset

Turvallisuuden kokemus jakautuu vainottujen kokemuksissa ulkoiseen ja sisäiseen turvallisuuteen. Niitä voidaan kuvata myös toiminnallisena ja emotionaalisenä turvallisuutena. Digitaalinen vaino koetaan uhkana, joka järkyttää turvallisuuden tunnetta. Se millaisia vainoteot ovat, määrittelee digitaalisen vainon suhteen vainotun turvallisuuden kokemukseen. Välillinen digitaalinen vaino vaarantaa eniten vainottujen fyysistä turvallisuutta. Turvallisuuden kokemus jakautuu kolmeen alueeseen, joissa turvallisuuden kokemuksia kuvattiin. Nämä alueet ovat: turvallisuuden tunne, turvallisuuden rakentaminen ja teknologia turvallisuuden tukena.

Se (turvallisuus) merkitsee että meidän eläminen ja oleminen on mahdollisimman lähellä tavallista kuin se vain voi olla. (H2)

Teknologian välityksellä digitaalista vainoa kokeneet lisäsivät ulkoista turvallisuutta teknologian keinoin. Turvallisuuspalvelut ja erilaiset hälytysjärjestelmät luovat ulkoista turvallisuutta. Erityisesti digitaalisen vainon kohdalla informaatioteknologian käyttäminen oman turvallisuuden lisäämiseksi on tavanomaista. Vainoa kokeneet ovat käyttäneet erilaisia kommunikaatioteknologian sovelluksia ja paikannuspalveluita tarkistaakseen omaa turvallisuutta. Sovellusten käyttäminen, tieto ja osaaminen vahvistivat turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunteen vahvistuminen vaikuttaa arkeen ja toimijuuteen positiivisesti.

*Siinä on vähän semmonen ajatus että kuinka hulluna se siellä on (H2)
Mä käytin itse hyväkseni sitä että näin seuraako se mua. Kävin edellisenä päivänä kaverin kanssa ottamassa kuvia yhdellä ostarilla. Sitten seuraavana päivänä postasin sen Faceen julkisena että ”kaverin kanssa ostoksille”. Tuttu oli siellä ostarilla kattomassa ja siellähän se päivysti koko päivän mua ettimässä. Tälleen mä juoksutin sitä ympäri kaupunkia. (H1)*

Digitaalinen vaino on horjuttanut sisäistä turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja vaikuttanut sosiaaliseen turvallisuuden kokemukseen. Vainon kohdistuessa entiseen puolisoon teknologian kautta, teknologian käyttö voi aiheuttaa vainon myötä ahdistusta ja pelkoa. Ahdistus kohdistui konkreettisiin kommunikaatiovälineisiin; puhelimeen, tietokoneeseen tai tablettiin. Kommunikaatiolaitteet ja niiden läsnäolo aiheuttivat ahdistusta. Pelko puolestaan kohdistui kommunikaatioteknologian käyttöön. Vainoa kokeneet kokivat pelottavaksi oman ymmärryksen siitä, mitä riskejä kommunikaatioteknologian käyttöön liittyy. Turvallisuuden tunteen järkkäminen on vainotuille kokemus, johon

liittyy myös fyysisiä reaktioita. Fyysisinä reaktioina oli ahdistuksen tuottama sykkeen nouseminen, käsien värinä, heikotuksen tunne ja toiminnan jäätyminen.

Sit sieltä tuli se viesti.. se käynnistää välittömästi semmosen ihan järkyttävän pyörän, ei nyt mä soitan tuonne ja.. semmonen ihan fyysinen kuohahdus, fyysinen olo. Saman tien niinkö kaikki pysähtyy, syke nousee ja verenpaineekin varmaan taivaissa (H2)

Kommunikaatiolaite muodostuu sekä pelon ja ahdistuksen aktivoijaksi että kanavoijaksi. Kommunikaatiolaitteiden henkilökohtaisuus ja fyysinen läheisyys tuovat vainon konkreettisesti lähelle, iholle. Esimerkiksi älypuhelin on useimmiten taskussa tai laukussa mukana. Se on nopeasti ja helposti tavoitettavissa. Useimmat puhelinten viestisovellukset ovat nopeita ja mahdollistavat toistuvaa viestittelyä. Vainotuille se tarkoittaa sitä, että he eivät välttämättä ehtineet valmistautua tulevaan viestiin tai puheluun vaan ne tulivat ennalta arvaamatta. Toisaalta niiden nopea ja helppo saatavuus mahdollisti turvallisuuden tunteen säilymisen niissä tilanteissa, joissa vainoa kokenut käytti viestien sisällön tarkastelua oman turvallisuuden tukena. Näissä tilanteissa ahdistusta pystyi kanavoimaan laitteiden avulla pois itsestä.

Jos mä lähdän vaikka kävelemään jonnekin niin mä puhun muka puheliimeen koko ajan jos kaverit ei ehdi jutella. Et mä voin soittaa nopeesti apua ja muka joku kuulis jos mua lähestyttäis. (H4)

Digitaalista vainoa kokeneiden kohdalla turvallisuuden tunteen rakentumiseen liittyy ymmärrys yksityisyyden haavoittuvuudesta. Vainoa kokeneet kokevat turvallisuuden rakentuvan ennakkoinnista, turvallisuuden säilyttämisestä ja tarkistamisesta. Ennakoiden mahdollisia vainotekoja he pystyvät säilyttämään toimijuuden arkipäivässä. Ennakointi tarkoitti esimerkiksi omien turvallisuusasetusten päivittämistä säännöllisesti, oman käyttäytymisen tarkkailua tai tarkkuutta sosiaalisissa suhteissa. Turvallisuuden säilyttämisellä halutaan kuvata niitä toimia, joiden avulla vainoa kokeneet rakentavat turvallisuutta uudestaan, mikäli se oli rikottu. Vainoa kokeneet käyttävät rutiineja saadakseen tietoa siitä, mitä heidän oli turvallista tehdä, ja kuinka paljon heitä esimerkiksi seurattiin milloinkin.

Sä kävelet jäällä josta tiität että se kestää ja sitten sä alat kävellä silleen että tää kestää ja.. ja sitten tulee se rasahdus.. Pystyykö sitä koskaan saavuttamaan semmoista turvallisuuden tunnetta niin kuin joku ei-vainottu elää, niin en usko että se on edes mahdollista. (H2)

Turvallisuuden kokemuksen saavuttamisessa ja säilyttämisessä olennaista on ennakointi. Kun teknologiaa on käytetty yksityisyyden rikkomiseen, on kokemus teknologian

hallittavuudesta merkittävä tekijä turvallisuuden tunteen palauttamiseen ja säilyttämiseen. Hallittavuus syntyi teknologian käytön ja sitä kautta yksityisyyden rajaamisella. Hallittavuutta lisäsi tieto ja osaaminen erilaisten sovellusten käytöstä ja niiden riskeistä. Hallittavuuden saavuttaminen lievensi digitaalisen vainon tuottamaa ahdistusta teknologian käyttöön liittyen. Vaikka kokonaisuudessaan vaino ilmiönä liittyy ajallisesti nykyhetken lisäksi sekä menneeseen parisuhteeseen ja tulevaisuuteen (Nikupeteri 2016, 42) digitaalinen vaino on osittain irti ajallisuudesta, joka tekee siitä hankalamman hallita kokemuksellisesti.

Ja sitten kun on puhelimessa tyyliin GPS että pystyy paikantamaa sua että kyllähän se semmonen aika hurja ja pelottava ajatus on (H2)

Katina Michael ja Rogert Clark (2013, 220-221) ovat tutkineet puhelinten paikannussovellusten sosiaalisia vaikutuksia yleisesti ihmisten elämässä. Nimenomaan paikannuspalvelut tuottivat sen kaltaista tietoa henkilöiden arkipäiväisistä toimista, jota voisi käyttää henkilöiden vahingoittamiseen ja sosiaaliseen kontrolliin. Paikannuspalvelut tuottavat tietoa ihmisen käyttäytymismalleista, joiden kautta on helppo ennakoida henkilön tekemisiä. Tutkimuksessa todettiin paikannuspalveluiden olevan yksi suurimmista yksityisyyden uhkista.

Vainoa kokeneet pystyivät toimimaan turvallisesti silloin kun he ohjaavat vainoajan paikannustietojen avulla eri paikkaan. Turvallisuuden tunteen lisäämisen ohella vainotut voimaantuvat tilanteesta jossa heillä oli mahdollisuus hallita vainoajan käyttäytymistä. Turvallisuuden lisäämisen edellytys on systeemin kaikkien elementtien riskien arviointi (Saridakis ym. 2015, 13). Turvallisuuden lisäämiseksi vainoa kokeneiden piti pystyä arvioimaan oman käyttäytymisen, läheisten käyttäytymisen ja ulkoisten rakenteiden vaikutus vainoajan käyttäytymiseen. Nämä olivat tekijöitä jotka, vaikuttivat vainoajan mahdollisiin vainotekoihin.

6.2 Viranomaisten tietotaito ja oikeudelliset näkökulmat

Viranomaiskontakteja digitaalista vainoa kokeneilla oli ollut useita. Yhtä lukuun ottamatta kaikkien kohdalla viranomaisyhteistyö on keskittynyt lasten palveluntarpeeseen. Vaikka lapset eivät tässä tutkimuksessa olleet varsinaisena kohteena, lasten osallisuus vainossa näyttäytyi merkittävänä. Viranomaiskontaktit ovat olleet vaihtelevia kokemuksia. Vainottujen naisten kokemus on, että vainon fyysiseen kontaktiin, selkeisiin uhkailuihin ja mahdolliseen fyysiseen väkivallan uhkaan kiinnitettiin erityistä huomiota viran-

omaisten taholta. Haasteita koettiin tietoturvassa ja viranomaiskäytännöissä, jotka nostavat vainottujen turvallisuusriskiä. Viranomaisten erilaiset näkemykset esimerkiksi turvakiellon merkityksestä ja asiakastietojärjestelmien turvallisuudesta poikkeavat toisistaan. Entisen pariskunnan välinen kommunikaatio tai virtuaalimaailman sosiaaliset verkostot eivät nousseet keskusteluun viranomaisten kanssa.

Esim se lastensuojelun työntekijä ei ollut asiantunteva, se fokusoi muhun niin totta kai mä jätin ne (pahoinpitelyt) kertomatta. Että mulle ei vaan tule lisää ongelmia vielä sitten sitä kautta. (H1)

Aina ku olis pitänyt olla salainen osoite niin aina se on jostain vuotanut. Ihan aina. Lisäksi se on tehnyt mun arjesta hankalampaa. Siis turvakielto. (H2)

Digitaalista vainoa kokeneiden kokemukset omasta tilanteestaan näyttävät erityisinä. Digitaalisen vainon kokemukseen liittyy kokemus vainosta, joka vähimmilläänkin häiritsee normaalia arkea ja pahimmillaan aiheuttaa hengenvaaran. Digitaalista vainoa vähätellään tai se koetaan yhtenä pienenä osana vainoa. Silloin kun kyse on ainoastaan vainon digitaalisesta muodosta, sen kuvaaminen viranomaisille koetaan hankalaksi. Eri-tyisyyden vuoksi vainoa kokeneet olisivat toivoneet, että viranomaisena olisi toiminut henkilö, joka olisi erikoistunut vainoon. Kokemus ymmärretyksi tulemisesta ilmiön käsittelyssä on olennainen.

Vuokko Nietola (2011, 77) on tutkinut väkivaltatyön asiantuntijayhteistyötä ja väkivaltatyötä tekevien työntekijöiden ilmiöön suhtautumiseen vaikuttavia tekijöitä. Väkivaltatyön tekemiseen vaikuttaa se, millaisia tunteita ilmiö aiheuttaa työntekijässä ja millaisia uskomuksia työntekijöillä on. Väkivaltatyöhön liitetään useimmiten myös rikollisuus ja marginaaliset ihmisryhmät. Tämän lisäksi ilmiön moni-ilmeisyys koettiin haastavana. (mt, 77) Digitaalista vainoa kokeneet kuvasivat voimakkaasti viranomaiskontakteja. Viranomaisten kanssa toimiessa kokemukset olivat positiivisia, vaikeita, epämiellyttäviä tai rohkaisevia. Teknologian käyttäminen vainon välineenä oli asia, johon suhtautuminen oli vaihtelevaa vähättelevästä erittäin vakavaan. Muilla vainoteoilla ja sillä, miten suuriksi viranomaiset arvioivat väkivallan riskin, oli vaikutusta siihen, kuinka vainotun kokemukseen suhtauduttiin. Virtuaalisessa maailmassa toteutetun haitan aiheuttamat sosiaaliset haitat olivat vieraita useimmille viranomaisille.

Tein sen ensimmäisen rikosilmoituksen niin tutkija oli hyvinkin asenteellinen mua kohtaan.. semmosta jotenkin vähättelevää. Minusta tunnusmerkit (vainoon) täytyi mutta poliisin tutkijoiden mukaan ei. Tekstiviestihäirintä ei poliisin mielestä täytyä tunnusmerkkejä (H3)

Ei oikeastaan semmoseen ole tullut(apua), kyllä se on pitänyt itse pätkäillä. Ei oo missään vaiheessa tullut, muuta kuin siinä akuutissa vaiheessa,

kriittisimmässä vaiheessa poliisilta sain mutta kyllä se oli aika vähäistä. (H2)

Eron jälkeinen vainon tunnistamiseen liittyy haasteita sen moni-ilmeisyyden vuoksi. Anna Nikupeteri (2016, 28) tuo esille vainotiedon karttumisen eri viranomaistahoilla. Vainotieto rakentuu eri toimijoiden yhteistyönä. Vainon, kuten myös informaatioteknologian haitallisuuden ymmärrys sosiaalisena ongelmana vaikuttaa uhrien avun saamiseen. Sosiaalityön näkökulmasta 2010 -luvulla on korostuneet keskustelut, joissa vainoa käsitellään sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Ihmisoikeuksien näkökulmasta vaino rajoittaa yksilön, vainotun, vapautta. (Nikupeteri 2016, 31.)

Kuten aiemmin olen tuonut esille, on digitaalisella vainolla muotoja jotka liittyvät vainotekojen laajempaan kokonaisuuteen. Digitaalinen vaino voi olla näkymätön osa vainoa tai se voi olla ainoa vainon muoto. Viranomaistyössä tunnistamisen ohella olennaisinta on vainoa kokeneen auttaminen sekä vainoajan tuen tarpeen arvioiminen. Auttamisen kannalta on olennaiseksi näyttäytynyt se, millaiseksi viranomaisen ymmärtää informaatio- ja kommunikaatioteknologian merkityksen ihmisten arjessa ja sen roolin sosiaalisessa elämässä.

Jos mahdollista niin tietokone ja tabletti pois, nettiyhteyden reititin pois käytöstä. Enemmän käyttää vaikka kirjaston /työpaikan konetta; niin ei pystytä jäljittämään eikä seuraamaan. (T21)

Sosiaali- ja terveydenhuollon työskentelyn kannalta positiivista on, että digitaalista vainoa kokeneet eivät tuoneet esille, että vaino olisi vaikuttanut heidän haluunsa tai tapanensa käyttää viranomaisten sähköisiä palveluita. Ainoastaan heillä on kokemus, ettei nopea reagoiminen esimerkiksi terveydenhuollon tai koulun sähköisiin viesteihin ollut mahdollista, sillä internetin käyttö on rajallista. Digitaalinen vaino ei ole vaikuttanut vainottujen luottamukseen suhteessa viranomaisten sähköisiin palveluihin tai haluun käyttää niitä. Jerry Finn ja Anastasia Atkinson (2009, 54) ovat tuoneet esille tutkimuksessaan väkivaltaa ja vainoa kokeneiden vertaistuen merkityksen. Internetissä on paljon tietoa ja eri yhdistyksillä laajoja sivuja ja verkkoryhmiä joista voi saada apua omaan tilanteeseen. Verkkoauttamisen todettiin olevan vaikuttavaa erityisesti vaiheessa jolloin väkivaltaa tai vainoa kokenut ei ole vielä valmis hakemaan apua kasvotusten. He olivat myös halukkaita oppimaan teknologian ja verkkoturvallisuuden käyttämistä.

Vainoa kokeneet toivat esille viranomaisten dokumentoinnin, erityisesti tilanteissa joissa entisillä puolisoilla oli yhteisiä lapsia. Vaikka viranomaiset ottavat turvallisuusnäkökulmat huomioon työskentelyn muussa suunnittelussa, dokumentointi lasten asiakirjoihin on tuottanut turvallisuusuhkia tämän tutkimuksen aineiston perusteella. Erityisen tarkka dokumentointi lapsen kodin olosuhteista, elinympäristöstä, vainotun vanhemman elämäntilanteesta ja arjesta tuotti vainoajalle tietoa lapsen mahdollisesta asuinpaikasta sekä antoi mahdollisuuksia käyttää tietoja häiritsemiseen. Erityisesti käräjäoikeuden olosuhdeselvitykset huolto- ja tapaamisriitatilanteissa ovat luonteeltaan sen kaltaisia. Sosiaalialan palveluista tapaamispaikkatoiminnan harkittu ja tarkka työskentely tukee sekä lapsen että vanhemman turvallisuutta.

Kokemukset tietojenkäsittelystä ja salattujen tietojen vainoajalle siirtymisestä vaikuttaa selkeästi siihen, millaiseksi yhteistyö vainotun ja viranomaisten välillä muodostuu. Vainoa kokeneet ovat ratkaisseet tilanteet useimmiten niin, että he itse kontrolloivat sitä, kuinka paljon ja mitä tietoa he antavat viranomaisille. Se on osittain aiheuttanut vaikeuksia viranomaisyhteistyössä.

Sit mulle on tullu se stigma että mä oon tosi tiukka ja hankala.. enkä mä halua käydä esim neuvolassa.. mä annan vaan mahdollisimman vähän tietoja. (H1)

Viranomaisten tietotaidon rinnalle haluan nostaa esille digitaalisen vainon oikeudellisia näkökulmia. Tämä on aineistossa pieni mutta vahva osa-alue. Nämä ovat suhteessa siihen millaiseksi ilmiön vakavuuden ja digitaalista vainoa kokeneiden ohjaus- ja neuvontatyön merkitys muodostuu. Digitaalisen vainon ilmiö on uusi ja usein vielä tunnistamaton. Sitä kuitenkin raamittavat osaltaan juridiset näkökulmat ja perusoikeudet. Digitaalista vainoa kokeneet esittivät toiveen siitä, että informaatioteknologian lainsäädännön tuntemusta yleisesti lisättäisiin. Oikeudelliset näkökulmat ja lainsäädäntö auttoivat vainon tunnistamisessa sekä vainottuja että viranomaisia.

Itse olen vähätellyt asiaa mutta nyt kun viranomaiset ovat ottaneet kovat keinot käyttöön niin itsekin tajuan tilanteen vakavuuden (T25)

Se olis kyllä ihmisten hyvä tietää että viestintärauhan rikkominen on rikoslaissa merkitty rikos. Rikosilmoituksia olen tehnyt lukuisia. Kotirauhan häirinnästä lähdettiin liikkeelle. Siitä hyvin pian edettiin lähestymiskiellon rikkomisiin ja laittomiin uhkauksiin. Tossa kohta kaksi vuotta sitten kun oli oikeudenkäynti niin siinä syyttäjä puhui että saattais olla vainokin kyseessä. Mutta vasta siinä vaiheessa. (H3)

Viestintärauhan, kotirauhan ja lähestymiskiellon rikkominen ovat yleisimpiä rikosnimikkeitä, joista vainotut tekevät rikosilmoituksia. Vainon ja digitaalisen vainon toden-

taminen koettiin vaikeaksi ja raskaaksi. Todentamiseen tarvittavia dokumentteja ja lausuntoja on haettu tietotekniikan alan ammattilaisilta tai itse pidetty kirjaa jopa vuosia tekstiviesteistä ja puheluista joita säännöllisesti toimitettiin poliisille. Moni on luopunut oikeuden hakemisesta koska on kokenut sen liian raskaaksi suhteessa rikoksesta annettavaan rangaistukseen. Rikosasian vireillepano on keino lisätä turvallisuutta ja katkaista vaino, mutta sillä ei ole symbolista merkitystä oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

Teknologia haastaa juridiikan nopealla kehityksellään. Viestintärauhan rikkominen on säädetty rikoslaisissa 1.1.2014 alkaen (Rikoslaki 1a§), salakuuntelu (Rikoslaki 5§) ja salakatselu (Rikoslaki §6) ovat tulleet voimaan 1.10.2000. Yksityisyyttä loukkaavia rikoksia, joissa tekoväylänä on tekniset laitteet, kuten esimerkiksi digitaalinen vaino, on nousseet esille vasta teknologian kehittyessä. Tämän tutkimuksen aineistossa vainotut ovat tuoneet digitaalisen vainon teot poliisin tietoon ja ne on käsitelty yhdessä muiden vaino -rikosnimikkeen alle menevien vainotekojen kanssa. Niissä tapauksissa joissa digitaalinen vaino oli ollut ainoa vainon muoto, ei poliisin näkökulmasta vainon rikosnimikkeen kriteerit olleet täyttyneet.

6.3 Digitaalisen vainon suhde ontologiseen turvallisuuteen

Sekä digitaalisen vainon määrittelyssä, että vainoa kokeneiden kokemuksissa näyttäytyy vainon luonteen erityisyys, tekojen yllättävyys ja vainottujen ympärille rakentunut verkko. Digitaalinen vaino on ilmiönä sekä vainottuun että hänen lähipiiriinsä vaikuttava. Se on ennakoimaton ja sitä kautta vainotun arkea ja emotionaalista maailmaa hallitsevaa. Digitaalinen vaino aiheuttaa ahdistus ja pelkoa vainoajan näkymättömän, aikaan ja paikkaan sitoutumattoman hallitsevuuden kautta. Vainottu ei tiedä, seurataanko häntä juuri sillä hetkellä, kuten esimerkiksi onko hänen viestejään luettu. Anthony Giddens (1991) on kuvannut turvallisuuden rakentuvan prosessimaisesti. Ihminen rakentaa perusturvallisuuden tunteen lapsuudessaan suhteessa hoivaavaan aikuiseen ja tämän jälkeen testaa turvallisuutta eri tilanteissa turvallisuuden tunteen säilyttämiseksi. Turvallisuuden tunteen säilyttämisen kannalta olennaista on luottamus elämän jatkuvuuteen, jota tukee arkipäivän ennakoitavuus.

Näistä lähtökohdista digitaalinen vaino vaikuttaa vainotun turvallisuuden tunteeseen ennakoimattomuudellaan. Digitaalinen vaino haastaa turvallisuuden tunteen, koska se ei ole sidonnainen aikaan eikä paikkaan. Oikeammin sen voisi kuvata olevan koko ajan,

digitaalisen vainon kohteena elämisessä, sillä teknologian aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus antaa vainotulle turvallisen mahdollisuuden rakentaa omaa toimijuutta.

Luottamus näyttäytyy tutkimuksessa rikkoutuneena ihmissuhteena (entinen parisuhde) ja luottamuksena omaan selviytymiseen. Luottamus vainoajaan olleeseen ihmissuhteeseen on rikkoutunut. Luottamuksen rikkoutuminen ja parisuhteessa tapahtuneet kontrolliin ja vallankäyttöön liittyvät tekijät tuottivat vainotuille ajatuksen siitä, että he uskoivat vainoajan voivan tehdä mitä tahansa. Digitaalinen vaino heidän arjessa oli tuonut tietynlaista sopeutumista, mikä tuki turvallisuuden tunnetta. Digitaalisen vainon keskeisenä merkityksenä on, että vaino useinkaan ei ollut sitä, miltä se aluksi näytti. Vainoa kokeneilla on muodostunut luottamuksen arvioimiseen ja kyseenalaistamiseen rutiini. Luottamus itseen, toisiin ihmisiin, omiin toimiin ja teknologiaan turvallisuuden tukena on merkittävää. Turvallisuusteknologiaan (hälytysjärjestelmät, kamerat, suojaukset, virustorjunnat, key-locker jne) luotetaan ja niiden ajantasaisuudesta huolehdittiin. Luottamus teknologiaan turvaajana tukee ulkoista turvallisuuden tunnetta. Se ei kuitenkaan ollut pysyvää vaan vainoa kokeneet kuvasivat sitä enemmänkin hetkelliseksi turvallisuuden tuojaksi.

Turvallisuus ja turvattomuus leikkaavat elämän kaikki alueet. Turvallisuuden ja turvattomuuden paradigmaa on katsottava monimuotoisesti, yhteydessä kontekstiin, jotta ilmiö voidaan ymmärtää (Niemelä 2000, 9.) Turvattomuutta voidaan tarkastella ihmisten läheisten ihmissuhteiden ja niiden laadun kannalta. Turvattomuus on kytköksissä tiiviisti sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin käsitteisiin. Yhteydessä tekniikkaan ja teknologiaan turvallisuuteen liittyy läheisesti luotettavuuden ja vaarattomuuden teemat. On kuitenkin hyvä muistaa, että turvattomuuden kokeminen tai tunteminen ei tarkoita samaa kuin pelon tunteminen. (Niemelä 2000, 21, 24.) Teknologialla on pitkään ollut positiivinen merkitys, vaikka sen tuomat mahdolliset riskit ovat epäilemättä ammattilaisten tiedossa. Turvallisuuden näkökulmasta vaaran yhdistäminen esimerkiksi älypuheliimen käyttöön saa helposti aikaan ristiriitaisia ajatuksia. Digitaalisen vainon, erityisesti tässä tutkimuksessa esille tulleen välillisen vainon näkökulmasta teknologian vaikutus hyvinvointiin on ilmeinen. Teknologia voi myös välillisesti asettaa henkilön vaaraan. Niemelän (mt 21, 24) pohdinta siitä, että turvallisuuden, turvattomuuden ja pelon yhdistäminen ilman kontekstin läpi tarkastelua on heikohko lähtökohta, toteutuu digitaalisen vainon kohdalla merkittävästi. Kysymys siitä, mitkä tekijät digitaalisessa vainossa uhkaavat jollain tapaa vainotun turvallisuutta tai tuottavat tai eivät tuota pelkoa on vaikea

ilman vainon dynaamisuuden ymmärrystä. Digitaalisessa vainossa teknologia on väline vainota. Eron jälkeinen vaino koostuu pariskunnan historiasta, tästä hetkestä ja mielikuvista joita molemmat tahoillaan tavoittelevat. Digitaalisessa, sosiaalisessa ympäristössä vaino muuttuu edelleen vaikeammin tavoitettavaksi ja epämääräisemmäksi. Subjekttiivinen kokemus vainottuna olemisen vaikutuksista arkeen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen on merkittävää eikä kokemuksen määrittelyä voida tehdä ulkopuolelta. Digitaalinen maailma on tiiviissä yhteydessä siihen, millaisia mielikuvia muodostamme asioista ja tilanteista. Tätä kautta on helppo luoda mielikuvia ja tunteita toiselle henkilölle ilman fyysistä läsnäoloa, erityisesti silloin kun henkilöiden välillä on vallankäytön elementti entuudestaan.

Verrattaessa Anthony Giddensin (1990; 1991) ja Niemelän (2000) näkökulmia turvallisuuden selkeästi näyttäytyy ero siitä, näkeekö turvallisuuden psyykkisenä prosessina vai enemmän arvona ja inhimillisenä tekijänä. Niemelän (mt. 22-23) mukaan turvallisuus on inhimillinen peruspyrkimys. Turvallisuuden tarve ilmenee tarpeena puolustautua ja suojautua, se näkyy tarpeena sisäiseen tasapainoon sekä järjestyksen ja jatkuvuuden tarpeena. Turvallisuus on sosiaalinen ja inhimillinen arvo jollaisena turvallisuus merkitsee levollisuutta, luotettavuutta ja ennustettavuutta. Yksilön tasolla tämä voi tarkoittaa sisäistä turvallisuutta eli tasapainoa. Turvallisuus on myös moderni ihmisoikeus, jota oikeudenmukaisuusajattelu tänä päivänä painottaa. Turvallisuus nähdään voimatekijänä yksilöllisessä, inhimillisessä kasvussa. (mt. 22-23.) Yhteistä näille määritelmille on ennakoitavuuden ja jatkuvuuden merkitys turvallisuudelle. Turvallisuuden näkeminen voimatekijänä on yhteneväinen tämän tutkimuksen tulosten kanssa, vainoa kokeneiden kokemukset siitä, miten turvallisuuden tunteen hallinta antoi mahdollisuuden suunnitella ja toimia mahdollisimman normaalisti arjessa.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää digitaalisen vainon ilmiön tunnusmerkkejä. Se, miten digitaalinen vaino sijoittuu vainoilmiön määrittelyssä, on ollut tutkimusprosessin ajan taustalla oleva pohdinta. Olen tutkimuksessa esittänyt kaksi tutkimuskysymystä: *Millaisia kokemuksia eron jälkeistä vainoa kokeneilla on digitaalisesta vainosta ja miten eron jälkeisen digitaalisen vainon kohteena olleet henkilöt ovat kokeneet vainon yhteyden heidän turvallisuuteensa?* Digitaalisen vainon kokemukset ovat moninaisia ja ne ovat sekä yksilön että yhteisön kannalta merkityksellisiä. Kokemukset nivoutuvat vainotekojen verkostoon siten, että ne ovat joko yksittäisiä digitaalisen vainon tekoja tai ne ovat välillisiä digitaalisen vainon tekoja, joilla on erillinen motiivi suhteessa entiseen puolisoon. Näiden kahden erillisen digitaalisen vainon muodon erottaminen on olennaista väkivallan uhkan arvioinnin ja turvallisuussuunnittelun näkökulmasta. Vainoajan motiivilla on merkitystä sille, kuinka hänen tulevaa käyttäytymistään voidaan ennakoida ja kuinka vainoa kokenut voi suojautua vainolta. Digitaalisen vainon määrittelyssä on keskeistä vainon ymmärtäminen sosiaalisena ilmiönä. Teknologia toimii alustana vainolle, mikä eron jälkeisenä ilmiönä rakentuu puolisoitten välisessä suhteessa. Digitaalinen vaino on vainoa teknologian avulla, joka tulee ymmärtää sosiaalisena, vuorovaikutuksen ilmiönä eikä teknisenä pulmana.

Digitaalisen vainon yhteys turvallisuuteen sisälsi sekä toiminnallisia että emotionaalisia merkityksiä. Nämä erillisinä elementteinä vaikuttivat toinen toisiinsa. Turvallisuuden merkitys toimintakyvylle ja arjen toimijuudelle oli merkittävä. Turvallisuus sai merkityksiä normaaliuden ja hallinnan tunteen kautta. Toiminnalliseen turvallisuuteen liittyi toiminta viranomaisten kanssa, eri viranomaisten myötävaikutus turvallisuuteen sekä teknologian tuoma, ulkoinen turvallisuus. Emotionaalisesti turvallisuus merkitsi vapautta; vapautta kokoaikaisesta epäilystä, ahdistuksesta ja varmistelusta. Turvallisuuden tunne helpotti arjen toimijuutta. Emotionaalisen ja toiminnallisen turvallisuuden merkitykset tukivat, mutta myös murensivat toisiaan. Emotionaalisen turvallisuuden rikkoutuessa myös toimijuus saattoi vähentyä. Tämä tuli esille aineistossa tilanteina, joissa vainoajan yhteydenotto aiheuttaa voimakkaan pelon ja ahdistuksen tunteen. Tunne koettiin myös fyysisesti, ahdistuksen somaattisina muotoina ja ”kuohahduksena” läpi kehon, joka lamautti toiminnan.

Tässä tutkimuksessa tuli kevyesti esille kommunikaatioteknologian rooli parisuhteen aikaisena vallankäytön välineenä. Tässä tutkimuksessa kysymykseen ei syvennytty siinä määrin, että sosiaalisen eristämisen merkitykset väkivaltaisessa parisuhteessa olisivat tulleet esiin. On kuitenkin huomioitavaa, mikäli parisuhteen aikana on ollut vallan käyttöä siten, että puoliset eivät ole tasa-arvoisia ja nämä rakenteet voivat siirtyä eron jälkeiseen elämäntilanteeseen. Näiden rakenteiden vaikutukset ovat subjektiivisia ja yksilöiden kannalta merkityksellisiä. Virtuaalimaailman sosiaalisia suhteita värittää intensiivisyys, läsnä oleminen sekä aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus. Nämä tekijät tuottavat ennakoimattomuutta, joka vainossa on yksi pelkoa ylläpitävä elementti. Teknologian käytön rajaaminen turvallisuuden vuoksi voi tarkoittaa myös sosiaalisen elämän positiivisen puolen kapeutumista. Digitaalisen vainon näkökulmasta vainottujen suhde teknologiaan on kaksijakoinen. Toisaalta teknologia on uhka; teknologia on väylä, jota kautta vainoaja pystyy pitämään entistä puolisoaan otteessa. Etäältä pitävällä otteella on vaikutus vainotun kokemukseen vapaudesta, turvallisuudesta ja oman elämän toimijuudesta. Teknologiaan voi kulminoitua turvattomuutta, jonka aiheuttaja oli tavoittamattomissa ja jota voi olla vaikea hahmottaa. Teknologia on kasvoton ja sen läsnäolo arjen jokaisella alueella voi olla vainoa kokeneelle ahdistavaa. Toisaalta teknologia tukee turvallisuuden rakentumista ulkoisesti ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta.

Sosiaalityön näkökulmasta eron jälkeisen digitaalisen vainon tunnistaminen ei vaadi erityistä tietotekniikka- tai tietoturvaosaamista. Kyse on käyttäytymisestä, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja sosiaalisesta ilmiöstä digitaalisessa ympäristössä. Digitaalisen vainon ennalta ehkäisyn näkökulmasta vainoa kohdanneiden kokemuksista erottui erityisenä pariskunnan erotilanne. Erotilanteissa merkittäväksi nousi kommunikoinnin ja viestinnän pelisäännöt ja yksityisyyden rajat. Mikä on sopivaa kommunikointia silloin kun osapuolet eivät enää ole parisuhteessa. On olennaista kiinnittää huomiota siihen, miten parisuhteen aikana ja erotilanteissa entiset puoliset ovat kommunikoineet keskenään ja onko siinä jotain mikä on toisesta häiritsevää. Etenkin ristiriitaisissa erotilanteissa kommunikoinnista voidaan tehdä yhteisiä sopimuksia ja luoda sääntöjä. Tietoturvan ja tietojen hallinnan näkökulmasta sosiaalityössä on totuttu toteuttamaan tarkkuutta ja varovaisuutta. Toisaalta eron jälkeisen vainon tilanteissa on nähtävissä, että viranomaiset voivat olla osa vainon verkostoa jonka vuoksi tarkkaavaisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Parisuhdeväkivalta ja eron jälkeinen väkivalta ovat ilmiöitä, joiden kanssa erotilanteissa työskennellään sosiaalityön kentällä. Digitaalinen vaino on eron jälkeistä haitan aiheuttamista entiselle puolisolalle ilman fyysistä kontaktia. Digitaalinen

maailma mahdollistaa toisen henkilön häiritsemisen ja haavoittamisen riippumatta fyysisestä kontaktista. Tässä tutkimuksessa näyttäytyi, että digitaalisen vainon ja nettihäirinnän rajapinnat voivat olla epäselviä. Aineistosta nousee esille vainoa kokeneiden pohdinta siitä, missä vaiheessa digitaalinen vaino on alkanut ja milloin ”normaali” eron jälkeinen kriisi on päättynyt.

Mielestäni huomionarvoista on se, että virtuaalimaailman väärinkäytöksiin ja digitaaliseen vainoon keskittyneet tutkimukset ovat keskittyneet aineistoiltaan nuoriin, 16-25 -vuotiaita. Tässä tutkimuksessa tutkimukseen osallistuneiden ikä ei ollut merkittävä eikä sitä aineiston keruussa ole kysytty. Itse näen, että virtuaalisiin ihmissuhteiden haasteisiin ja vuorovaikutuksen problematiikkaan tulisi olla avoin suhtautuminen eikä mieltää ilmiötä ainoastaan tiettyyn ikäluokkaan kohdistuvaksi. Kiistatonta on kuitenkin se, että nuorten sosiaalisten suhteiden vuorovaikutusareenana on yhä enemmän verkko ja erilaiset nopeat, aikaan ja paikkaan sitoutumattomat kommunikointisovellukset. Kuitenkin tämän tutkimuksen tulosten perusteella sosiaalisen haitan subjektiivista kokemusta ei määritä ikä tai se, kuinka paljon informaatioteknologiaa henkilöt käyttävät. Tutkimusaineistossa oli sellaisia, jotka käyttivät informaatioteknologiaa paljon ja niitä, jotka käyttivät sitä ainoastaan välttämättömiin toimintoihin.

Tämän tutkimuksen perusteella haluan nostaa esille sosiaalisten rajojen merkityksen turvallisuuden säilyttämisessä. Tutkimuksen tulosten perusteella on merkittävää kiinnittää huomiota yksityisyyden rajojen asettaminen ja säilyttämiseen sekä itsensä turvaaminen virtuaalimaailmassa. Näiden tietojen ja taitojen hankkiminen ja palauttaminen lisäävät vainoa kokeneiden turvallisuuden tunnetta ja sitä kautta tukee toimijuutta. Tärkeää on muistaa, että verkkokäyttäytymisen yksityisyyden ja julkisuuden rajat jokainen asettaa itse.

Informaatio- ja kommunikaatioteknologia on mitä suuremmassa määrin sosiaalista ja sen käyttäjälähtöistä. Yleisesti se tukee vuorovaikutusta ja helpottaa kommunikointia. Se myös haastaa käyttäjiensä käyttäytymistä ja subjektiivista näkemystä yksityisyydestä ja sen rajoista. Digitalisaatiolla on yhteisöllisen muodon lisäksi yksilöllisiä vaikutuksia, joista digitaalinen vaino on moni-ilmeisyydessään yksi. On myös hyvä muistaa, että digitaalista vainoa esiintyy myös muissa sosiaalisissa konteksteissa kuin eron jälkeisenä vainona. Digitaalisen vainon merkittäväksi haasteeksi nousee, millaiseksi ja kuinka virtuaalimaailmassa asettaa yksityisyyden rajat tilanteessa, jossa yksityisyyden rajoja on

rikottu parisuhteen aikana. Virtuaalimaailman hahmottamattomuus asettaa kysymyksen siitä, millaisin keinoin on mahdollista tukea turvallisuutta ja luoda yksityisyyden rajoja verkossa? Suurin tietoturvariski on ihminen, teknologian käyttäjä. Informaatioteknologian myötävaikutuksesta sosiaaliset suhteet ovat saaneet uusia muotoja. Sosiaaliin suhteisiin liittyvät yleisenä pidettyjen käyttäytymissääntöjen lisäksi virtuaalisen maailman rakenteet ja lainalaisuudet.

Sosiaalityössä asiakastyön tiedonmuodostus tapahtuu asiakastapaamisin, dokumentein ja yhteistyössä toisten toimijoiden kanssa. Digitaalisen vainon vaikutukset sosiaalityön tiedonmuodostukselle ovat mielenkiintoinen kysymys erityisesti siitä näkökulmasta, kuinka työntekijät voivat olla osa vainon verkostoa. Onko sosiaalityön työkäytännöissä sen kaltaisia menetelmiä, jotka voivat ylläpitää vainoa tai edesauttaa digitaalisen vainon leviämistä. Millaisena ilmiönä digitaalinen vaino näyttäytyy suhteessa työntekijään? Tässä tutkimuksessa esille nousee sosiaalityön dokumentoinnin merkityksellisyys tilanteissa, joissa perheessä on esiintynyt väkivaltaa, mutta myös eron jälkeistä vainoa. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia sitä, kuinka vaino kokonaisuudessaan näyttäytyy sosiaalityön asiakirjoissa. Tämän lisäksi olisi tärkeää tarkastella yksityisyyteen kohdistuvien rikosten ja teknologian oikeudellisia näkökulmia. Miten teknologia väkivallan välineenä näyttäytyy oikeusprosesseissa parisuhdeväkivaltatilanteissa?

Tämän tutkimuksen teossa on merkittävä ajatusprosessi ollut yksityisyyden rajojen pohjittaminen virtuaalisessa maailmassa ja erilaisissa kommunikaatiosovelluksissa. Tietojen hallinta ja niiden väärinkäyttö ovat helpohko tapa loukata, häiritä ja halventaa toista. Virtuaalimaailma on jossain määrin aina meidän hallitsemattomissa, on sulautunut reaali maailman kylkeen jäädäkseen. Itsensä suojaaminen loukkauksilta on tärkeässä roolissa sosiaalityön eri sektoreilla. Digitaalisia turvataitoja tulee opetella niin nuorten keskuudessa kuin myös aikuisten. Yksityisyyden suojaaminen ja omien tietojen hallinta digitaalisessa maailmassa on esillä sosiaalityössä sekä asiakas- että työntekijän näkökulmasta.

Lähteet

- Burke, Sloane C. & Wallen, Michele & Vail-Smith, Karen & Knox, David 2011: Using technology to control intimate partners: An exploratory study of collage undergraduates. *Computers in Human Behavior* 27 (2011): 1162-1167.
- Cross, Donna & Barnes, Amy & Papageorgiou, Alana & Hadwen, Kate & Hearn, Lydia & Lester, Leanne 2015: A social-ecological framework for understanding and reducing cyberbullying behaviours. *Aggression and Violent Behavior*. 1-9.
- Dimond, Jill P. & Fiesler, Casey & Bruckman, Amy S. 2011: Domestic violence and information communication technologies. *Interacting with Computers* 23 (2011): 413-421.
- Finn, Jerry & Atkinson, Teresa 2009: Promoting the Safe and Strategic Use of Technology for Victims of Intimate Partner Violence: Evaluation of the Technology Safety Project. *J Fam Vol* (2009) 24: 53-59. DOI 10.1007/s10896-008-9207-2.
- Fontana, Andrea & Frey, James H. 2005: The interview: From neutral stance to political involvement. Teoksessa Denzin, Norman K & Lincoln, Yvonne S (toim.), *The Sage handbook of qualitative research*. Third edition. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications, 695–728.
- Giddens, Anthony 1990: *The Consequences of Modernity*. Blackwell Publishers: Oxford, United Kingdom.
- Giddens, Anthony 1991: *Modernity and self-identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Blackwell Publishers: Oxford, United Kingdom.
- Giddens, Anthony 1993: *New Rules of Sociological Method: A Positive Critique of Interpretative*. Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd: United Kingdom.
- Henry, Nicola & Powell, Anastasia 2015: Beyond the ‘sext’: Technology-facilitated sexual violence and harassment against adult women. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*. Vol 48 (2015): 104-118.
- Hirvonen, Ari 2006: Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, Jaana, Launis, Veikko, Lötjönen Salla & Sorvali Irma (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Häkkänen, Helinä 2008: Vainoaminen. *Duodecim* 124.
- Ilmonen, Kaj 2004: Sosiaalinen pääoma; uusi ihmeäsite vai käyttökelpoinen hypoteesi? Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.) *Sosiologia nykykeskustelua*. Gaudeamus: Helsinki.
- Ilmonen, Kaj & Jokinen Kimmo 2002: *Luottamus modernissa maailmassa*. Kopijyväkustannus Oy: Jyväskylä.
- Judén-Tupakka, Soila 2007: Askelia fenomenologiseen analyysiin. Fenomenologinen menetelmä empiirisessä tutkimuksessa. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Tampereen Yliopistopaino Oy: Tampere.
- Kinnunen, Jaana 2016: Kun väkivalta ei päättynytään eroon. Tutkimus lastenvalvojen työskentelykäytännöistä eron jälkeisen väkivallan ja vainon tilanteissa. *Sosiaalityön lisensiaatintutkimus*. Lapin yliopisto.
- Kumpuniemi, Minna 2012: ”Nyt sinulle vasta sitten vaikeudet alkavatkin!” Väkivaltaan johtanut vainoaminen parisuhdekontekstissa. *Psykologian syventävien opintojen tutkielma*. Itä-Suomen Yliopisto.
- Laaksonen, Salla-Maria & Matilainen Janne & Tikka, Minttu 2013: *Tutkimusotteita*

- verkosta. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maria, Matilainen Janne & Tikka, Minttu (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Bookwell Oy: Jyväskylä.
- Laine, Timo 2001: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani, Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Lampinen, Airi 2014: Interpersonal boundary regulation in the context of social network services. Academic Dissertation. University of Helsinki.
- Lehtomaa, Merja 2011: Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Lapin Yliopistokustannus: Rovaniemi.
- Logan, TK & Walker, Robert 2015: Stalking. A Multidimensional Framework for Assessment and Safety Planning. *Trauma, Violence & Abuse*, 1-23.
- Marganski, Alison & Melander, Lisa 2015: Intimate Partner Violence Victimization in the Cyber and Real World: Examining the Extent of Cyber Aggression Experiences and Its Association With In-Person Dating Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 1-25.
- Michael, Katina & Clarke, Roger 2013: Location and tracking of mobile devices: Ubervveillance stalks the streets. *Computer Law & Security Review* 29 (2013): 216-228.
- Miller, Laurence 2012: Stalking. Patterns, motives, and intervention strategies. *Aggression and Violent Behavior* 17 (2012): 495-506.
- Mullen, Paul & Mackenzie, Rachel & Ogloff, James R. P. & Pathe, Michele & McEwan, Troy & Purcell, Rosemary 2006: Assessing and Managing the Risks in the Stalking Situation. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and Law* 34 (4).
- Mäkelä, Klaus 2006: Sosiaalitutkimuksen eettinen sääntely. Teoksessa Hallamaa, Jaana, Launis, Veikko, Lötjönen Salla & Sorvali Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Mäkinen, Olli 2006: Tutkimuseetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Niemelä, Pauli 2000: Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Riitta (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Osuuskunta Vastapaino: Tampere.
- Nietola, Vuokko 2011: Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä. Sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen lisensiaattitutkimus. Turun Yliopisto.
- Nikupeteri, Anna 2016: Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Akateeminen väitöskirja. *Acta Universitatis Lapponiensis* 336. Rovaniemi.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2013: Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana. *Naistutkimus* 26 (2), 29-43.
- Näre, Sari 2008: Julkisen intimisoituminen ja performatiivinen väkivalta. Teoksessa Sari Näre ja Suvi Ronkainen (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Lapin yliopistokustannus: Rovaniemi.
- Oinonen, Marjo 2016: Työnsä vuoksi vainotut. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemuksia vainotuksi tulemisesta ja siitä selviytymisestä. Sosiaalityön lisensiaattitutkimus. Tampereen yliopisto.
- Perry, Jennifer 2016: What is coercive control? Understanding domestic abuse using emotional, physical, financial coercive control. Digital-Trust.

- <https://static1.squarespace.com/static/53300c70e4b0f44028bfb040/t/5703d6762b8dde8af380491b/1459869315168/What+is+coercive+control+free+-PDF.pdf> Viitattu 5.2.2017.
- Perry, Jennifer 2012: Digital stalking: A guide to technology risks for victims.
- Perttula, Juha 2011: Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokeumuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Lapin yliopisto-kustannus ja kirjoittajat: Rovaniemi.
- Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Rikoslaki 1 a § 13.12.2013/879
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24>
Viitattu 3.2.2017
- Rikoslaki 5 § 9.6.2000/531
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24>
Viitattu 5.2.2017
- Rikoslaki 6 § 9.6.2000/531
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24>
Viitattu 5.2.2017
- Rikoslaki 7 a § 31.12.2013/879
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>.
Viitattu 17.4.2016.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005: Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Gummerus: Jyväskylä.
- Räikkä, Juha 2002: Ammattietiikan merkitys. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Yliopistokustannus Ltd. Helsinki.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniikka Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_2.html. Viitattu 10.3.2017.
- Saridakis, George & Benson, Vladlena & Ezingard, Jean-Noel & Tennakoon, Hemmali 2015: Individual information security., user behavior and cyber victimisation: An empirical study of social networking users. Technological Forecasting & Social Change. 1-11.
- Sheridan, L.P. & Grant, T. 2007: Is cyberstalking different? Psychology, crime & law. 13 (6): 627-640.
- Short, Emma & McMurray, Isabella 2009: Mobile phone harassment: An exploration of student's perceptions of intrusive texting behavior. An Interdisciplinary Journal on Humans in ICT Environments. Volume 5 (2): 163-180.
- Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2013: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattiliitto Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta: Helsinki.
http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf. Viitattu 10.3.2017.
- Spitzberg, Brian H. & Hoobler, Gregory 2002: Cyberstalking and the technologies of interpersonal terrorism. New Media & Society. Vol 4(1): 71-92.
- Strawhun, Jenna & Adams, Natasha & Huss, Matthew 2013: The Assessment of Cyber talking: An Expanded Examination Including Social Networking, Attachment, Jealousy, and Anger in Relation to Violence and Abuse. Violence And Victims. Volume 28 (4): 715-730.

- Tiittula, Liisa & Rastas, Anna & Ruusuvuori, Johanna 2005: Kasvokkaisesta vuorovai-
kutuksesta tietokonevälitteisiin viestintään. Virtuaalihaastattelun näkymiä.
Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tut-
kimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Gummerus: Jyväskylä.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Vornanen, Riitta 2000: Teknologiset riskit ja turvallisuus. Teoksessa Niemelä, Pauli &
Lahikainen, Riitta (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Osuuskunta Vastapai-
no: Tampere.
- Wahlström, Mikael Anders 2012: The digitalization of social representations. The
influence of the evolution of communication technology on the develop-
ment of shared ideas. Publications of the Department of Social Research
2012:13. Unigrafia: Helsinki.
- Woodlock, Delanie 2016: The abuse of Technology in Domestic Violence and Stalking.
Violence Against Women 1-19. Domestic Violence Resource Centre Vic-
toria: Australia.

Liitteet

Liite 1. Haastattelupyyntö

Hei!

Teen pro gradu –tutkielmaani Lapin Yliopistolle digitaalisesta vainosta. Pääaineenani on sosiaalityö. Tutkielman tarkoituksena on lisätä tietoa digitaalisesta vainosta ilmiönä sekä tutkia sen suhdetta vainon kohteena olleen henkilön turvallisuuteen. Ilmiön tutkiminen on tärkeää, jotta sosiaalityössä ja sen palveluiden kehittämisessä osattaisiin huomioida uhrin turvallisuuteen vaikuttavia seikkoja.

Tutkielmani aineiston kerään haastattelemalla henkilöitä jotka ovat kohdanneet digitaalista vainoa parisuhteen aikana tai eron jälkeen. Haastattelut järjestetään yhteisesti etukäteen sovituissa tiloissa. Haastatteluita tehdään eri kaupunkeissa jolloin haastattelija matkustaa paikan päälle. Näin ollen haastatteluihin osallistuville ei aiheudu osallistumisesta kuluja. Haastattelut nauhoitetaan myöhempää käsittelyä varten. Haastatteluin kerätty aineisto on salassa pidettävää, tutkimustarkoitukseen käytettävää luottamuksellista tietoa. Aineisto luovutetaan tutkielman teon jälkeen arkistoitavaksi Viola ry:n tiloihin ja mahdolliseen jatkotutkimuskäyttöön.

Vaino on minulle tuttu ilmiö työkokemukseni kautta ja olen työskennellyt väkivaltaa kokeneiden henkilöiden kanssa eri organisaatioissa (muun muassa Varjo- hanke Viola ry:ssä ja Oulun Ensi- ja turvakoti)

Mikäli olet kiinnostunut olemaan mukana tutkielman tekemisessä, voit olla yhteydessä suoraan minuun tai välittää viestiä oman työntekijäsi kautta.

Toivon, että voisit osallistua haastatteluun!

Ystävällisin terveisin,

Jonna Brandt

jbrandt@ulapland.fi

Liite 2. Teemahaastattelun teemat

HAASTATTELUN TEEMAT

Digitaalinen vaino ja sen eri muodot

Vuorovaikutus eri viestimissä parisuhteen aikana

Digitaalisen vainon vaikutukset arkeen

Turvallisuuden tunteen merkitys ja luottamus

Itsensä turvaaminen digitaaliselta vainolta

Turvallisuuden tarkistaminen

Digitaalisen vainon tunnistaminen

Auttamisjärjestelmä